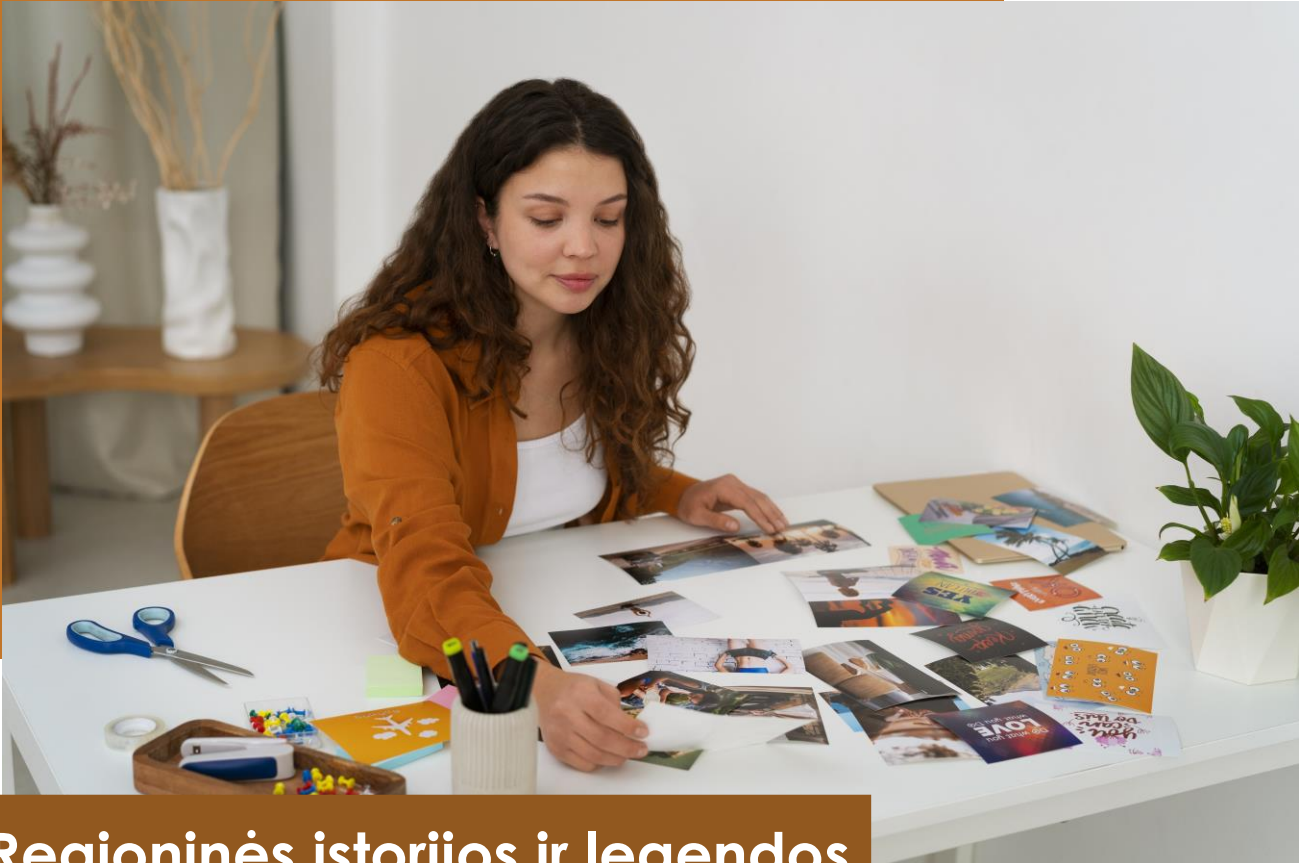

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Regioninės istorijos ir legendos Veiklos, susijusios su vietos kultūros paveldu

2023

Kotryna Kabasinskaite & Kristina Liorentiene (Lithuanian countryside tourism association)

Augustin Lefebvre & Julia Nyikos (De l'Art et D'autre)

Maarit Mutta & Soila Merijärvi (University of Turku)

Grazia Lucantoni, Maria Moncada & Silvia Lucantoni (Web per tutti)

Agreement number: 2021-1-FR01-KA220-ADU-000033544

TURINYS

ĮVADAS	3
1 SEMINARAS. REGIONŲ IR LEGENDŲ PRISTATYMAS	4
2 SEMINARAS. LEGENDŲ INTERPRETAVIMAS	6
3 SEMINARAS. KŪRYBINĖS DIRBTUVĖS	8
1 TEKSTAS. DEIVĖ MAJA	9
2 TEKSTAS. GAVEINO VESTUVĖS	11
3 TEKSTAS. KARALIAUS ARTŪRO TĖVAI	13
4 TEKSTAS. NUUTIPUKKI – BLOGASIS KALĖDŲ SENELIS	15
5 TEKSTAS. EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ	17
6 TEKSTAS. NÄKKI – VANDENS DVASIA	19
7 TEKSTAS. OVIDIJUS	21
8 TEKSTAS. AZÉNOR	23
9 TEKSTAS. LALLI IR VYSKUPAS HENRIS – GARSIAUSIA ŽMOGŽUDYSTĖS BYLA SUOMIJOJE	25
10 TEKSTAS. PETRAS MORONIETIS – CELESTINAS V	27
11 TEKSTAS. LIETUVOS DIDYSIS KUNIGAİKŠTIS GEDIMINAS	30
12 TEKSTAS. BARBORA RADVILAITĖ	32
ŠALTINIAI	34

ĮVADAS

Šis leidinys skirtas profesionaliems ir neprofesionaliems organizatoriams, kurie ketina organizuoti seminarus, skirtus atkreipti dėmesį į regionines legendas ir istorijas. Iš dvylikos čia surinktų tekstų vieni pasakoja legendas ar liaudies istorijas, kiti supažindina su istorinių asmenybių gyvenimu. Kiekvienas iš tekstų gali būti siejamas su teritorija, esančia toli nuo pagrindinių kultūros centrų. Taip norėjome atgaivinti vietines legendas ir paveldo elementus, kurie tam tikruose Europos regionuose yra mažiau ar net beveik nežinomi. Šie tekstai surinkti siekiant paskatinti apsikeitimą informacija ir diskusijas apie vietos literatūrinį ir folklorinį paveldą. Žvelgdami į skirtingų šalių legendas ir istorijas, pateiktas vienas šalia kitų, galime palyginti jas ir su kitų geografinių vietovių legendomis.

Po kiekvieno teksto galima atlikti du užsiėmimus. Pirmajame siūloma aptarti ir analizuoti nagrinėjamas temas. Antrajame siūlomos kūrybinės užduotys, skirtos kurti plakatus, atvirukus, popierinius objektus ir pan., kuriuos vėliau galima eksponuoti gyvai arba skaitmeninėje parodoje.

Čia pateikiame trijų iš eilės vykstančių seminarų planą (iš viso 10 valandų), skirtą tyrinėti legendas ir istorijas, susijusias su vietos paveldu, ir parengti tikrą ar virtualią parodą, kurioje būtų bent dešimt elementų.

Aprašyti seminarai gali būti organizuojami naudojant vieno ar kelių šiame vadove pateiktų regionų tekstus arba gali būti pritaikyti bet kuriam kitam jūsų pasirinktam regionui. Panašiai galima integruoti arba pritaikyti kai kuriuos užsiėmimus, aprašytus po kiekvienu šios metodinės knygos tekstu. Praktinės veiklos gali papildyti trečiąjį seminarą, o kitas veiklas galima atlikti pirmojo arba antrojo seminaro metu. Kiekvieno seminaro plano pabaigoje pateikti išsamesni pasiūlymai, kaip į juos integruoti pasirinktas istorijas ir legendas.

Šie užsiėmimai buvo sugalvoti taip, kad būtų lengvai pritaikomi įvairioms auditorijoms, pavyzdžiui, juos galima naudoti ne tik mokantis kalbų, bet ir susitikimuose ar diskusijose apie materialųjį ir nematerialųjį kultūros paveldą. Amatininkai, socialinių ir kultūrinių renginių vedėjai, mediatekos bibliotekininkai ir kiti gali juos pritaikyti, kad papasakotų apie mažiau žinomus savo regiono aspektus arba, priešingai, interaktyviai supažindintų auditoriją su kitais regionais.

1 SEMINARAS. REGIONŲ IR LEGENDŲ PRISTATYMAS

Trukmė: 3 val.

Įžanginė veikla, skirta sužinoti apie regioną (-us), iš kurio (-ių) kilusios legendos.

- Vieno (ar kelių) regiono, su kuriuo norima dirbti seminare, vaizdo (-ų) projekcija; kiekvienas dalyvis / mokinys turi sugalvoti savo gimtojo krašto vietovę, kurią palygins su šiuo regionu. Priklausomai nuo dalyvių, atsakymus galima iš anksto parengti raštu. Po to organizuojama diskusija, kurioje visi dalijasi savo palyginimais.
- Tada moderatorius išdalina tiek tekstų, kiek yra dalyvių; kiekvienas trumpas tekstas – maždaug dešimties eilučių ilgio – skirtingai apibūdina aptariamą regioną. Kiekvienas dalyvis ir (arba) mokinys jį perskaito vienas, paskui apibendrina ir savo mintimis pasidalina su kitais. Po šių pristatymų kiekviename tekste galima surasti po vieną raktinį žodį ir jį pažymėti lentoje.
- Moderatorius parodo keturis paveikslėlius, vaizduojančius vietos paveldo elementus, pvz., pilis, atitinkamam regionui būdingus daiktus, tautinius kostiumus ir pan. Dalyviai grupelėse po 3-4 žmones chronologine tvarka sudėlioja paveikslėlius. Paskui paeiliui pristato kitiems, paaiškindami savo pasirinkimą. Po diskusijos parodoma tiksli chronologinė tvarka. Svarbu pabrėžti, kad šios veiklos tikslas – atidžiai stebėti parodytus objektus / daiktus ir kartu juos aptarti, tačiau nesiekama patikrinti dalyvių turimas žinias.

Bendros veiklos, pristatančios legendą (-as)

- Dalyviai toliau dirba grupėse po 3-4 asmenis. Kiekvienai grupei pateikiamas tekstas iš šio leidinio – legenda arba istorinės asmenybės pristatymas, tačiau sakiniai iškirpti ir sumaišyti. Grupė turi sudėlioti sakinius iš eilės ir atkurti originalią istoriją. Teksto kalba turėtų būti pritaikyta prie dalyvių turimos patirties; besimokantiems kalbos arba grupėms, bendraujančioms užsienio kalba, sakinius gali tekti supaprastinti ir (arba) tekstus sutrumpinti.
- Grupavimas: prieš pristatant atkurtą istoriją, likusieji dalyviai bando išsiaiškinti istorijos elementus užduodami klausimus, pvz.: Kas yra pagrindinis veikėjas? Koks jo ar jos vardas? Kur vyksta istorijos veiksmas? Su kokiais sunkumais susiduria veikėjai? Po šio apsiskeitimo informacija moderatorius gali parodyti istoriją, o grupė ją perskaityti iš naujo.

Konkrečios įvadinės veiklos su tekstais, pristatančiais legendas

- ❖ Jei nusprendėte dirbti su **2 tekstu „Gaveino vestuvės“**, šiame seminare galima atlikti A užduotį, o trečiajame seminare B užduotį.
- ❖ Jei pasirinkote darbą su **4 tekstu „Nuottipukki – blogasis Kalėdų senelis“**, A užduotis gali būti šio seminaro baigiamoji veikla. B užduotį galima įtraukti į paskutinio seminaro planą.
- ❖ Nagrinėjant **7 tekstą „Ovidijus“**, A ir B užduotis galima siūlyti šio seminaro pabaigoje arba kito seminaro pradžioje. Kadangi šiame tekste daugiausia dėmesio skiriama Ovidijaus biografijai, 2 ir 3 seminare gali būti įdomu, kad grupė dirbtų su pasirinkta istorija iš „Metamorfozių“. Arba taip pat galima panaudoti išsamius anekdotus ir svarbiausius įvykius, kylančius iš Ovidijaus gyvenimo, vykdant kituose dviejuose seminaruose numatytas veiklas.

- ❖ Pirmąją bendros veiklos dalį, pristatančią legendą (-as), galima pakeisti **8 teksto „Azénor“** A užduotimi, jei seminare daugiausia dėmesio skiriama vienai vienintelei legendai. Jei ne, ši A užduotis gali būti atliekama prieš bendrą įvadinę užduotį.
- ❖ Šio užsiėmimo pabaigoje galima pasiūlyti A ir B užduotis iš **9 teksto „Lalli ir vyskupas Henrikas“ – garsiausia žmogžudystės byla Suomijoje**.

2 SEMINARAS. LEGENDŲ INTERPRETAVIMAS

Trukmė: 3 val.

Šiomis veiklomis siekiama paskatinti diskusijas ir pokalbius apie legendas bei suteikti galimybę kūrybiškai transformuoti pagrindinius veikėjus rengiantis trečiajam – praktiniam – seminarui.

- Dirbdami poromis dalyviai nustato pagrindinį ankstesniame seminare nagrinėtų legendų ir pasakojimų įvykį. Tada suformuluoja sakinį, apibendrinantį kiekvieną pasakojimo dalį. Prie kiekvienos dalies jų paprašoma nurodyti arba patikslinti, kuris veikėjas yra stipresnis ar pranašesnis, o kuris patiria sunkumų.
- Moderatorius, pasitelkdamas figūras, paveikslėlius ar piešinius, pristato šešias šachmatų figūras: karalių (hierarchija, svarbiausia žaidimo figūra, jei ją prarandate, pralaimite žaidimą), karalienę (galia, galingiausia figūra, unikali kaip ir karalius), rikį (greitis ir apdairumas), žirgą (sumanumas, judrumas, nenuspėjamumas), bokštą (ryžtas, jėga), pėstininką (mažas, pirmoje linijoje, kiekis, lengvai prarandamas, bet gali būti labai svarbus). Kiekviena pora pakeičia legendos epizodų veikėjus šachmatų figūromis, kartu pritaikydama ar praturtindama originalų tekstą.

Norint pradėti šią veiklą, vertėtų paaiškinti kiekvienos figūros galimybes šachmatų lentoje. Karalius gali judėti bet kuria kryptimi, bet tik vienu kvadratu. Jei prarasite karalių, pralaimėsite žaidimą. Karalienė yra galingiausia figūra ir gali judėti bet kuria kryptimi. Jei ją prarasite, žaidimą galėsite tęsti. Rikis juda įstrižainėmis. Jis gali kirsti žaidimo linijas, bet tik savo spalvos. Bokštas juda tiesiomis linijomis. Jis galingas, bet mažiau judrus nei rikis. Žirgas eina L formos trajektorijomis ir gali peršokti per kitas figūras. Jis yra labiau nenuspėjamas nei kitos figūros. Galingiausiai pėstininkas juda į priekį po vieną kvadratą tiesiai, išskyrus tuos atvejus, kai gali numušti kitą figūrą įstrižai. Jis negali judėti atgal. Tai nėra labai judri figūra, tačiau ją galima panaudoti puolimui ar gynybai formuoti.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad šachmatų figūros labiau tinka veiksmo istorijai arba istorijai, kurioje veikėjai yra priešiški. Tačiau figūras galima pritaikyti ir istorijoms, kuriose daugiausia dėmesio skiriama socialiniams santykiams ar emocijoms. Žemiau pateiktoje lentelėje nurodytos kelios gairės, kaip pritaikyti šachmatų figūras įvairių tipų istorijoms. Tai tik nuorodos. Dalyvių bus paprašyta grupėje apibrėžti konkretų kiekvienos figūros charakterį, atsižvelgiant į jų kuriamą legendą.

	Veiksmo istorija	Į emocijas orientuotas pasakojimas
Karalius	Hierarchija	Nutolęs ir šaltas
Karalienė	Galía	Patrauklumas
Rikis	Greitis ir apdairumas	Nuoširdumas ir sąžiningumas
Žirgas	Sumanumas	Beprotiškumas, klasingumas
Bokštas	Ryžtingumas	Emociškai stabilus
Pėstininkas	Mažas, bet svarbus	Įtakingas ir drąsus

- Poros sukuria savo legendos moralą, remdamosi šachmatų figūrėlėmis sukurtais veikėjų tipais. Paprastai moralą sudaro argumentas, pagrindžiantis išvadą.

Pavyzdžiui: „Privalome įpareigoti visus, kuriuos galime“ arba „Dažnai mums reikia ko nors mažesnio už mus pačius“.

Argumentas: net jei kas nors yra mažas (-a), jis/ji vis tiek gali būti naudingas (-a).

Išvada: reikia būti maloniam visiems, įskaitant ir mažus.

Yra dviejų tipų argumentacija:

Normatyvinė, su tokiomis konstrukcijomis kaip „todėl“, „nes“, „jei... tada“.

Transgresyvi, su tokiomis konstrukcijomis kaip „vis dėlto“, „net jei“, „nors“.

Pavyzdžiui:

Tarkime, „Žmogui dažnai reikia mažesnio už save“.

- normatyvinė: „kadangi kas nors yra mažesnis už tave, tau jo gali prireikti“.

- transgresyvinė: „net jei kas nors yra mažesnis už tave, tau jo gali prireikti“.

- Dalyviai pristato šachmatų figūromis paremtus savo veikėjų tipus, kuriems būdingos konkrečios legendos savybės. Jie bando rasti bendrų bruožų ir, remdamiesi jais, kuria naujus veikėjus. Jie gali pakeisti šachmatų figūras į gyvūnus, jei jiems tai atrodo aiškiau. Atsižvelgdami į kiekvienos legendos požymius ir ypatumus, jie kuria bendrą moralą.

Legendai būdingos veiklos

- ❖ Jei dirbate su **3 teksto „Karaliaus Artūro tėvai“** istorija, A užduotį galima atlikti šiame seminare, o B užduotį – kitame.
- ❖ Jei pasirinksite **5 tekstą „Eglė, žalčių karalienė“**, arba **6 tekstą „Näkki – vandens dvasia“**, jų A užduotis gali būti gera šio seminaro įžanga. Tuomet B užduotis gali būti kūrybinių dirbtuvių dalis.
- ❖ Jei grupė studijuoja **10 tekstą „Petras Moronietis – Celestinas V“**, tiek A, tiek B užduotį galima atlikti šio seminaro pradžioje.
- ❖ Jei seminaro metu daugiausia dėmesio skiriama **11 tekstui „Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas“** arba **12 tekstui „Barbora Radvilaitė“**, A užduotis gali būti atliekama šio seminaro metu.

3 SEMINARAS. KŪRYBINĖS DIRBTUVĖS

Trukmė: 4 val.

Šių dirbtuvių veiklos metu dalyviai dalyvauja kūrybiniame procese siekiant surengti nedidelę parodą.

Trečiose dirbtuvėse dalyviai imasi kurti koliažus, plakatus ar objektus parodai. Kiekvieną iš toliau išvardytų objektų reikia pagaminti ant A4 formato popieriaus lapo arba skaitmeniniu formatu.

1. Drauge sukurkite plakatą, kuriame vaizduojamas pirmojo seminaro pradžioje pasirinktas regionas. Kiekvienas dalyvis kviečiamas ant šio vaizdo ar aplink jį užrašyti ar nupiešti kokį nors elementą, atspindintį jo ar jos įspūdžius apie pristatytą kraštovaizdį ar santykį su juo.

2. Sukurkite koliažą iš vaizdų, kurie turėjo būti sudėti chronologine tvarka pirmojo seminaro pradžioje. Prirašykite raktinius žodžius, įvardintus perskaičius trumpus tekstus apie regioną, pasirinktą pirmojo seminaro įvadinėje veikloje.

3. Sukurkite kompoziciją, naudodami sakinius, iškirptus iš sumaišytų skirtingų tekstų, parengtų pirmojo seminaro metu.

4. Pasirinkite vieną iš nagrinėtų legendų ar istorijų ir atspausdinkite jos aprašymą ant popieriaus lapo. Pateikimo stilius, išdėstymas ir tipografija gali būti susiję su laikotarpiu, kuriuo gimė legenda arba iš kurio kilusi istorinė asmenybė.

5. Pateikite tekste aprašomus veikėjus ir šachmatų figūras estetiškai patrauklia grafine forma ir trumpai juos aprašykite. Į kompoziciją reikėtų įtraukti sugalvotą moralą.

6-9. Pakartokite 3 ir 4 punktus su kitais dviem tekstais (arba su tiek istorijų, kiek grupė turi).

10. Paskutiniame popieriaus lape pavaizduokite naujus veikėjus, sukurtus iš antrojo seminaro pabaigoje sugalvotų veikėjų tipų junginio.

Taip sukurtus dešimt lapų galima eksponuoti regioniniuose kultūros centruose, medių bibliotekose, kalbų mokyklose ar savivaldybių kultūros erdvėse. Skaitmenine forma, pavyzdžiui, skaidrėse, jais galima dalytis virtualiuose besimokančiųjų kalbų susitikimuose, internetiniuose gyventojų mokymo kursuose. Po vieną juos taip pat galima platinti per socialines platformas, suteikiant kultūrinį pagrindą virtualiems ir galbūt tiesioginiams amatininkų ir įvairių kultūrų klientų bendravimams.

Konkrečios kūrybinės veiklos, kurias galima vykdyti papildomai arba vietoj trečiojo seminaro siūlomų veiklų:

- ❖ Jei naudojate **1 tekstą „Deivė Maia“**, galite atlikti A ir B užduotis pagal istoriją. Surinktas legendos iliustracijas (A užduotis) ir dienos išvykos planą (B užduotis) galima eksponuoti arba rodyti internete ar gyvai.
- ❖ Jei nusprendėte dirbti su **2 tekstu „Gaveino vestuvės“**, galite atlikti istorijos B užduotį. Dirbant su **3 tekstu „Karaliaus Artūro tėvai“**, šio seminaro veiklos alternatyva gali būti istorijos B užduotis.
- ❖ **4 teksto „Nuuttipukki – blogasis Kalėdų senelis“** ir **8 teksto „Azėnor“** B užduotis gali būti alternatyva siūlomoms bendrosioms šio seminaro veikloms, ypač jei neplanuojate rengti internetinės parodos.
- ❖ **5 tekste „Eglė, žalčių karalienė“** siūloma B užduoties kūrybine veikla galima užbaigti šias dirbtuves.
- ❖ **6 teksto „Näkki – vandens dvasia“** B užduotis gali būti įžanginė šiame trečiajame seminare.

1 TEKSTAS. DEIVĖ MAJA

Pasak mitologijos, deivė Maja buvo graži jauna mergina šviesiais ilgais plaukais. Ji buvo vyriausia ir gražiausia mergina iš Plejadžių, septynių Altano ir Plejonės dukterų. Mają pamilo Olimpo karalius dievas Dzeusas, su kuriuo ji susilaukė Hermio, laikyto dievų pranašu. Pasakojama, kad Majai pavyko pabėgti iš Frygijos (Vidurio Anatolija) ir išgelbėti mūšyje sužeistą sūnų, perplaukus jūrą plaustu. Taip jie atsidūrė Ortonoje (Abruca, Italijos regionas). Norėdama pasirūpinti sūnumi, Maja pasislėpė Gran Sasso (Italijos Apeninų kalnas) urve, nes bijojo, kad juos persekioja priešai. Ji daug laiko praleido bandydama rasti ypatingą liucerną. Tačiau jai nepavyko, nes viską dengė sniegas. Hermis mirė nuo patirtų sužalojimų, o neviltinga apimta motina nusprendė palaidoti jo kūną kalno viršūnėje.

1 pav. Gran Sasso (Miegantis milžinas)

Auštant vietiniai gyventojai buvo šokiruoti: Hermio kūnas virto didingu kalnu, kuris iki šiol vadinamas „miegančiu milžinu“. Figūra ypač pastebima žvelgiant iš rytų pusės. Po netekties Maja nerado ramybės ir mirė iš širdgėlos.

Jos artimieji, papuošę kūną prabangiais drabužiais ir brangenybėmis, nusprendė palaidoti jį kalne, esančiame priešais Gran Saso, kartu su brangiais metalais ir artefaktais.

Nuo tos dienos kalno viršūnė vadinama Maiella. Iš tikrųjų kalno viršūnė primena kenčiančios moters, gulinčios ant žemės ir nukreipusios žvilgsnį į jūrą, figūrą. Pasakojama, kad dar ir šiandien piemenys vėjuotomis dienomis girdi jos raudą. Abrucų gyventojams Maiella kalnas simbolizuoja gausą ir vaisingumą.

2 pav. Maiella (Mirusi moteris)

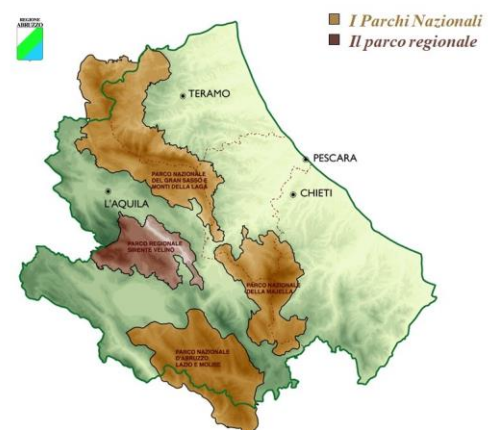
Maiella. Iš tikrųjų kalno viršūnė primena kenčiančios moters, gulinčios ant žemės ir nukreipusios žvilgsnį į jūrą, figūrą. Pasakojama, kad dar ir šiandien piemenys vėjuotomis dienomis girdi jos raudą. Abrucų gyventojams Maiella kalnas simbolizuoja gausą ir vaisingumą.

Vietos, susijusios su istorija:

Gran Saso ir **Majela** yra Abrucuose, Italijos regione, kuriame yra daugiausiai parkų ir saugomų teritorijų. Šis unikalus faktas patvirtina, kad regionas yra didžiausia gamtinė teritorija Europoje, tikra žaliaji Viduržemio jūros regiono širdis.

Abrucų regione yra:

- Trys **nacionaliniai parkai**
 - Abrucų, Lacijaus ir Molizės nacionalinis parkas
 - Italijos Gran Saso ir Monti della Laga nacionalinis parkas
 - Majelos nacionalinis parkas
- Viena **saugoma jūros teritorija**
- Sirente-Velino **regioninis parkas**
- Daugiau kaip trisdešimt **gamtinių rezervatų**

3 pav. Abrucų regiono žemėlapis

A užduotis: Patyrinėkite tradicinius Abrucų ritualus ir legendas

4 pav. Deivė Maja

- Atlikite Abrucų regiono legendų ir liaudies tradicijų, ypač susijusių su gausos ir vaisingumo tema, tyrimą (internetu, naudodamiesi tekstais ir popieriniais dokumentais arba tiesioginiais įrodymais). Pradėti galite nuo šios svetainės: <https://www.ilgiornale.it/news/viaggi/tradizioni-abruzzesi-2113995.html>
- Pasirinkite ritualą ar tradiciją ir sukurkite lankstinuką (Publisher, Power Point, Word) su paveikslėliais ir užrašais.
- Taip pat galite palyginti pasirinktą ritualą ar tradiciją su panašiu ritualu ar tradicija iš kito regiono.

B užduotis: Suplanuokite vienos dienos kelionę į Abrucų gamtinį parką

Šio užsiėmimo tikslas – supažindinti su Abrucų regionu ir jo gamtos parkais.

Abrucų regione gausu miškų, šaltinių, krioklių, pievų, plokščiakalnių, stačių kalnagūbrių ir įspūdingų uolų sienų, kur galima sutikti tokių gyvūnų kaip vilkai, kilnieji ereliai, Marsikos lokiai, elniai, šermuonėliai ir lūšys. Geriausias būdas pažinti Abrucų parkų grožį – pakeliauti daugybe takų.

- Gaukite vieno iš Abrucų parkų žemėlapi, kad išstudijuotumėte jo morfologiją, nuolydžius, teritorijos ypatumus, augaliją ir gyvūniją.
- Pasirinkite taką, kuris turi jūsų grupei reikalingų savybių.
- Surinkite medžiagą ir nuotraukas, susijusias su pasirinktu taku.
- Naudodami redagavimo programą (pvz., Publisher, Microsoft Word ir kt.) ir surinktą medžiagą, parenkite vieno puslapio brošiūrą, kurioje būtų aprašyta dienos kelionė.

A tu per tu con l'orso e il cervo
Face-to-face with bear and deer

0,8 km
1 h

From Piazza Largo Fontana, near the town Hall, we begin right away! Go southwards for 100m. Here we turn right and reach the entrance to the Museo del Cervo. The bear museum is worth visiting, as it is entirely dedicated to the Abruzzo brown bear, one of Abruzzo, Lazio and Molise National Park, and its family, descent and habits. Admire the sign and habits of the famous plantigrade.

Our trail (1) begins outside the museum, down a rocky path that passes to the left of a chapel and then starts to skirt the deer meadows. The path turns left next to a stone fence and then, over a brook, the vegetation offers a view of the wildfly area and Villavallelonga (2). We proceed down to a saddleback, beyond which we will see the brookfall near canoe for the lake area (3). We follow several more benches through a regeneration area as far as another saddleback, then proceed downhill, following other benches as a deer path would still get a few metres from the brook.

At the end of the descent, we turn left and continue along the stone path that runs alongside the bear meadows until we reach the best observation point for the two animals (4). Then we find the deer once again (5) and once the two wildfly paths are behind us, we cross a meadow and follow a contour in the hills, reaching a dirt track (Via dei Corvini) (6), following a track to the starting point.

Una volta averi presentati nel recinto.
One of the bear in the enclosure.

PARTECIPAZIONE / PARTICIPATION
Villavallelonga, in Abruzzo, Italia
ARRIVO / ARRIVAL
Villavallelonga, in Abruzzo, Italia

53 m

87 Tracce - tel. 0863 93041

5 pav. Dienos kelionės planavimo pavyzdys

2 TEKSTAS. GAVEINO VESTUVĖS

Artūro legenda – tai viduramžiais parašytų tekstų apie karalių Artūrą, jo riterius ir Gralio paieškas rinkinys. Daugelio šių istorijų veiksmas vyksta Bretanėje. Pateikiama ištrauka iš Artūro kūrybių ciklo.

Ilgos medžioklės metu karalius Artūras pasijuto atsiskyręs nuo kitų viduryje miško. Likęs be kalavijo, jis turėjo priimti juodais šarvais apsirengusio riterio iššūkį: atsakyti į klausimą arba prarasti karalystę. Tris dienas Artūras karštligiškai ieškojo atsakymo į užduotą klausimą, bet taip ir nesugebėjo jo rasti. Pakeliui pas juodąjį riterį, kai jau manė, kad netrukus praras savo karalystę, jis sutiko baisią moterį – raganą. Ji pasiūlė Artūrai pasakyti taip ilgai ieškomą atsakymą. Mainais už tai ragana paprašysianti išpildyti vieną jos norą. Artūras sutiko su pasiūlymu. Ragana pasakė atsakymą ir jis išsaugojo savo karalystę. Tačiau baisioji moteris priminė Artūrai savo sąlygą: ji nori ištekėti už Apskritojo stalo riterio. Artūras negalėjo nesilaikyti duoto žodžio. Bet kaip? Jis negalėjo pasmerkti vieno iš savo riterių vesti tokią atstumiančią moterį... Tą vakarą, jiems susirinkus prie židinio, jo žmona Gvineverė paklausė Artūro, kodėl jis taip nerimsta. „*Mano garbei gresia pavojus ir aš nežinau, kaip ją išgelbėti*“, - atsakė jis.

6 pav. Howard Pyle, Gaveinas

Jauniausias ir geriausias Apskritojo stalo riteris Gaveinas išgirdo Artūro žodžius. Jis atsistojo ir pareiškė, kad nori apginti savo karaliaus garbę. Artūras mylėjo Gaveiną, kuris buvo jo sūnėnas, tačiau neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik priimti pagalbą. Jis papasakojo visą istoriją Gaveinui, o šis nedvejodamas atsakė: „*Nuvesk mane pas ją, pone, ir aš ją vesiu*“. Kitą dieną jiedu nuvyko pas tą moterį. Gaveinas atsiklaupė prieš ją ir paprašė jos rankos. Matydama, kad Gaveinas nuoširdus, ji sutiko, ir jie grįžo į dvarą. Vestuvės buvo atšvęstos, tačiau niekas nesugebėjo džiaugtis šia proga. Visi baisėjosi matydami moterį ir labai liūdėjo dėl Gaveino. Vakare moteris ir Gaveinas susitiko savo miegamajame. Gaveinas sėdėjo nejudėdamas. Ar jam teks visą gyvenimą praleisti su šia siaubinga moterimi? Ji tarė jam: „*Ar nenori eiti miegoti, pone?*“ Pasukęs galvą Gaveinas išvydo nuostabaus grožio moterį. „*Vedęs mane, tu pusiau išlaisvini mane iš užkeikimo, kuris pasmerkė mane gyventi šiame siaubingame pavidale. Bet aš būsiu bjauri pusę paros, jei neatsakysi į klausimą*“. „*Koks tavo klausimas?*“ – paklausė Gaveinas. „*Štai toks: ar tau labiau patiktų matyti mane gražią naktį ir bjaurią dieną ar bjaurią naktį ir gražią dieną?*“ Iš pradžių Gaveinas atsakė, kad norėtų matyti žmoną gražią naktį, bet ji papriekaištavo, kad jis yra savanaudis. Jis pasmerkė ją viešumoje rodytis tik bjauria. Tuomet Gaveinas atsakė, kad norėtų matyti ją gražią dieną, bet ji papriekaištavo, kad nepakankamai myli ją, kad sutiktų matyti bjaurią naktį. Taigi Gaveinas tarė: „*Nežinau, ką atsakyti, tai priklauso nuo tavo pasirinkimo*“. Moteris atsakė: „*Tai teisingas atsakymas. Tu suteikei man galimybę pačiai pasirinkti savo gyvenimą. Dabar visada matysi mane gražią*“.

Data: V-VI a. po Kr.

Vieta: Broceliande miškas Bretanėje,
Prancūzijoje

A užduotis

Sudarykite tekste esančių žodžių, siejančių šią legendą su viduramžiais, sąrašą.

Ar yra kokių nors nepakeičiamų žodžių, be kurių šios istorijos negalėtume papasakoti taip pat? Ar visiems pagrindiniams legendos terminams galima rasti sinonimų?

Išvardykite 15 veiksmažodžių ir 15 daiktavardžių, kuriuos rasite šiame tekste, tada įsivaizduokite arba parašykite visiškai kitokią istoriją, panaudodami juos.

7 pav. Broceliande miškas Bretanėje

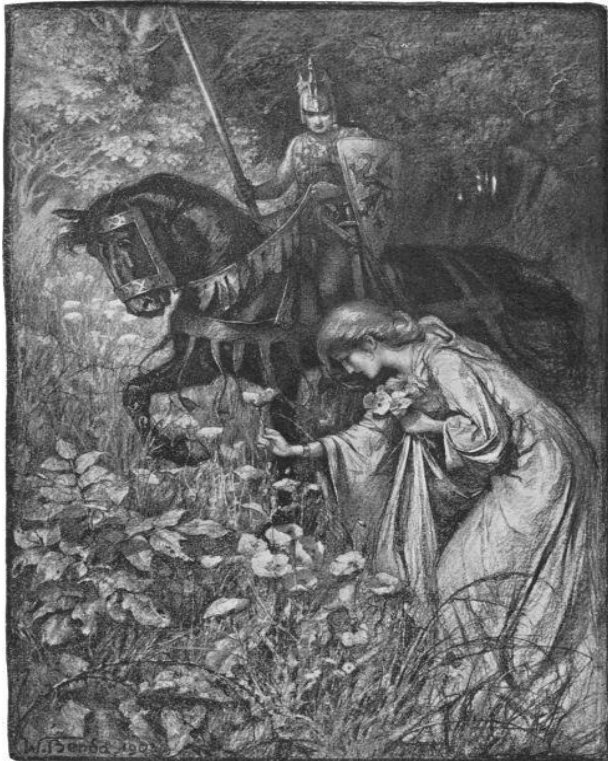
B užduotis

Paimkite atviruko dydžio kartono gabalėlį. Vienoje pusėje nutrinamu gumos žymekliu nupieškite paprastą figūrą, pvz., žvaigždę, paukštį ir t. t. Kai žymeklis nudžius, flomasteriu arba plunksnakočiu aplink piešinio kontūrą parašykite laisvai pasirinktus žodžius iš teksto. Jei rašalas išdžiūvo, švelniai nuvalykite išdžiūvusią žymeklio gumą. Tuomet išsiųskite atviruką žmogui, su kuriuo norėtumėte pasidalyti šia Artūro legenda.

3 TEKSTAS. KARALIAUS ARTŪRO TĖVAI

Ištrauka iš Artūro legendos, kurios veiksmas vyksta ne (mažajoje) Bretanėje, o Didžiojoje Britanijoje, Kornvalyje.

Uteris Pendragonas tapo visos Bretanės karaliumi. Tintagelio kunigaikštis buvo galingas ir ilgai kariavo su Uteriu. Jo žmona buvo vadinama Igreine ir garsėjo savo grožiu bei išmintimi. Norėdami sutaisyti Uterį Pendragoną ir Tintagelio kunigaikštį, keli lordai surengė jų susitikimą. Kunigaikštis atvyko pas karalių lydimas Igreinės. Vos ją pamatęs, Uteris beprotiškai pamilo. Igreinė

8 pav. Uteris, persirengęs Pelėju, ant žirgo stebi, kaip Igreinė skina gėles

pajuto, kad Uteris ją traukia. Todėl patarė savo vyrui, Tintagelio kunigaikščiui, kuo greičiau grįžti į jų pilį. Kunigaikštis ir Igreinė išvyko iš Uterio pilies naktį, niekam nieko nesakę. Supratęs, kad Igreinė paliko pilį, Uteris įsiuto. Jo patarėjai patarė karaliui priversti kunigaikštį ir jo žmoną grįžti į dvarą, o to nepadarius paskelbti naują karą. Buvo pasiūstas pasiuntinys pas Tintagelio kunigaikštį, bet jis atsisakė vykdyti karaliaus prašymą. Tada buvo paskelbtas naujas karas. Išgirdęs šią žinią, Tintagelio kunigaikštis pasirūpino gynyba dviejose pilyse – Tintagelio ir Terabelio. Kunigaikštis paslėpė Igreinę Tintagelio pilyje, o pats su daugybe riterių įsikūrė Terabelio pilyje. Uteris su didele kariuomene apgulė Terabelio pilį. Abiejose pusėse žuvo daug vyrų. Uteris taip troško Igreinės, kad susirgo. Vienas iš artimiausių Uterio patarėjų, riteris Ulfinas, pasiūlė jam vykti ieškoti Merlino pagalbos. Po kurio laiko Ulfinas grįžo jo lydimas. Merlinas pasiūlė padėti, jei mainais bus išpildytas vienas prašymas. Uteris priėmė jo pasiūlymą. Merlinas paprašė jo, kad susilauktų vaiko su Igreine pirmąją jų dviejų naktį, o gimusį vaiką patiktų Merlinui. Uteris niekada nepažintų savo vaiko.

Merlinas paaiškino Uteriu, kad suteiks jam Tintagelio kunigaikščio išvaizdą, kad galėtų be jokių kliūčių aplankyti Igreinę. Tą vakarą Uteris, Merlinas ir Ulfinas išvyko iš stovyklos į Tintagelį. Igreinė priėmė Uterį kaip savo vyrą, nors tai buvo visai ne jis, bet atrodė kaip jis. Tą patį vakarą Tintagelio kunigaikštis pastebėjo judėjimą priešininkų stovykloje ir pats vadovavo puolimui, tačiau buvo sunkiai sužeistas ir naktį mirė. Kunigaikščiui mirus, karas baigėsi ir visi sutarė, kad Uteris gali vesti Igreinę. Ji nusiramino sužinojusi, kad jos vaiko tėvas yra ne kas kitas, o karalius Uteris. Merlinas rūpinosi vaiku, kuris buvo patiktas ištikimam Uterio riteriui lordui Auktorui. Vaikui buvo duotas Artūro vardas.

Data: V-VI a. po Kr.

Vieta: Tintagelio pilis, Kornvalis, Didžioji Bretanė

A užduotis

Raskite ir perskaitykite arba prisiminkite šias dvi istorijas: vieną iš graikų mitologijos, kitą iš Senojo Testamento. Pirmoji pasakoja apie Amfitrijoną, Alkmenę ir Dzeusą bei Heraklio ir jo brolio gimimą. Antrasis – apie Uriją, Bašėbą, karalių Dovydą ir jų palikuonis iki pat Jėzaus. Palyginkite Artūro tėvų istoriją su šiomis dviem istorijomis. Ką bendro turi visos trys istorijos? Kaip manote, kodėl panašūs motyvai kartojasi skirtingose kultūrinėse vietovėse?

B užduotis

Įvardykite istorijų panašumus raktiniais žodžiais (žr. 2-ąjį seminarą). Tada pasirinkite objektą arba vaizdinę priemonę, primenančią kiekvieną istoriją, pavyzdžiui, žemėlapi, pilies siluetą, riterį ir pan. Naudodami šiuos vaizdus sukurkite skaitmeninį plakatą, kuriame pateikite nuorodas į tris istorijas. Išvardytus raktažodžius išdėliokite aplink vaizdus arba sukurkite grafinį vaizdą.

9 pav. Tintagelio pilies griuvėsiai

Išvardytus raktažodžius išdėliokite aplink vaizdus arba sukurkite grafinį vaizdą.

4 TEKSTAS. NUUTTIPUKKI – BLOGASIS KALĖDŲ SENELIS

Visi žino Kalėdų Senelį, bet galbūt nežino, kaip atsirado šis linksmas, baltabarzdis dovanų dalintojas. Suomijoje Kalėdų Senelis vadinamas Joulupukki, kas išvertus reiškia „Kalėdų ožys“. Pavadinimas Joulupukki susijęs su praeities legenda. Prieš krikščionybę, XI a. pradžioje, pagrindinė šalies religija Suomijoje buvo pagonybė, o Kalėdos (Joulu) buvo pagoniška viduržemio šventė, perimta iš germaniškų šalių. Antroji pavadinimo dalis „Pukki“ („Ožys“) kilo iš originalios pagoniškos Kalėdų Senelio versijos, pavadintos Nuuttipukki („Knuto ožys“), personažo, perimto iš Švedijos.

Suomijoje yra toks posakis: „Kalėdas atneša gerasis Tuomas (Tomas), o blogasis Knutas jas atima“. Taip yra todėl, kad Suomijoje Kalėdos prasideda gruodžio 21-ąją, per Tuomo vardadienį, o baigiasi sausio 13-ąją, per šventojo Knuto dieną. (Pagonybės laikais šventojo Knuto diena buvo sausio 7-oji). Šventojo Knuto dienos tikslas buvo užbaigti Kalėdų šventę po savaitės trukusių pasimėgavimų maistu ir gėrimais. Šventės pabaiga buvo pažymima linksma ir triukšminga puota, po kurios vėl reikėdavo pradėti kasdienius darbus. Buvo tikimasi, kad triukšminga šventė išvars mirusiuosius, kurie apsilankė per Kalėdas. Neatsiejama šventojo Knuto dienos dalis buvo Nuuttipukki. Šią dieną jauni persirengėliai sudarydavo procesiją, kuri eidavo iš namų į namus. Vienas iš vyrų persirengdavo Nuuttipukki, o kiti – jo padėjėjais. Nuuttipukki paprastai būna persirengęs ožiu. Jis užsidėdavo ožio ragus, ant galvos ožkos arba avies kailį, kaukę iš beržo tošies

10 pav. Toivo Kaukoranta „Nuutin-Putti“ eli nuuttipukki (1928)

paprastai bijodavo persirengusių girtų jaunuolių, bet vis tiek įsileisdavo juos į savo namus, nes jų apsilankymas buvo laikomas garbe. Buvo net senas suomių posakis: „*Je i nieko neduosi Nuuttipukki, karvės neduos pieno, o avys neves ériukų*“. Persirengėliai į namus įeidavo skambindami karvių varpeliais ir klausdami: „*Ar gali įeiti Knutas?*“. Jei leidimas būdavo duodamas, Nuuttipukki į namus įeidavo pirmas, o paskui jį eidavo likusi procesijos dalis, paprastai kažką šaukdama, pavyzdžiui, „*Ar liko mielių?*“. Buvo tikimasi, kad namiškiai vaišins procesiją naminiu alumi ir maistu. Dainavimas buvo svarbi šventės dalis. Todėl jei lankytojams buvo pasiūlyta maisto ir gėrimų, jie dėkojo namiškiams dainuodami, pavyzdžiui, „*Šeimininkui storą pilvą, šeimininkei*

arba veidą nusidažydavo juodais suodžiais, apsilankydavo apverstą kailį kaip apsiaustą, užsidėdavo ilgą barzdą, o kartais turėdavo net ietį su įmirkytu beržo ietigaliu, kuriuo galėdavo badyti žmones. Jaunuoliai tapdavo neatpažįstami, o namiškiams neleisdavo prie jų per daug artintis ar juos liesti. Nepaisant to, vis dėlto buvo nerašyta taisyklė, kuri namiškiams leido bandyti užduoti klausimus ir žvilgčioti, kad galėtų išsiaiškinti, kas tie svečiai.

Šventojo Knuto dieną procesija eidavo iš namų į namus. Žmonės

gražius gyvulius". Išeidami iš namų ant namų sienos nupiešdavo tiek medinių statinių, kiek lankytojų aptarnavo. Piešiniai būdavo paliekami per žiemą, kad parodytų namų gerovę ir svetingumą. Jei namiškiai nepasiūlydavo lankytojams alaus ir maisto, jie dainuodavo pašėpiančias dainas, pavyzdžiui, „šeimininką pakarti, šeimininkę ant laktos, dukrą į bažnyčią su knyga rankoje, berniuką į mišką su beržo tošies kuprine, kurios viduje velnias su stačiomis ausimis". Be to, jie laidydavo užgauliojimus ir vogdavo kaisčius iš alaus statinių.

Kai kurie Knuto ožiai taip pat pasiimdavo iš namų maisto ir gėrimų ir nunešdavo juos į iš anksto pasirinktą namą, į kurį vėliau atvykdavo kaimo žmonės švęsti Kalėdų pabaigos šokdami, dainuodami ir žaisdami.

XX amžiuje šventojo Knuto dienos tradicija ėmė keistis, o Nuuttipukki persirengę jaunuoliai virto vaikais, prašančiais saldinių prie durų. Ši tradicija išliko paplitusi iki XX a. septintojo ir aštuntojo dešimtmečių. Šiomis dienomis tradicija gyva tik kai kuriose nedidelėse Suomijos savivaldybėse, tačiau Šventojo Knuto vakarėliai ir šokiai vis dar rengiami tai vienur, tai kitur visoje Suomijoje.

Data: 1100-1900 m. (iki 1700 m. sausio 7 d., vėliau sausio 13 d.)

Istorijos vietos: Suomija, Karelija, Vakka-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Satakunta

A užduotis: Gerasis ir blogasis Kalėdų Senelis

Pasiskirstykite poromis ir popieriuje arba kokioje nors skaitmeninėje platformoje (pvz., Flinga, Padlet, Presemo) užrašykite faktus apie Kalėdų Senelį. Užrašykite visus faktus, kuriuos galite prisiminti. Tada dar kartą perskaitykite istoriją apie Nuuttipukki.

Palyginkite Nuuttipukki ir Kalėdų Senelį.

- Kuo jie panašūs, pavyzdžiui, išvaizda, manieromis, tradicijomis?
- Kokius pagrindinius skirtumus įžvelgiate?

B užduotis: Persirengėliai

Atidžiai perskaitykite Nuuttipukki aprašymą ir paieškokite daugiau informacijos apie jo išvaizdą internete (pvz., į „Google“ paveikslėlių paiešką įrašykite *Nuuttipukki*).

Kai žinosite kaip atrodo Nuuttipukki, metas sukurti jam kaukę. Pasirinkite a arba b variantą.

a) Pirmiausia nupieškite kaukę popieriuje, tada nulipdykite ją iš papjė mašė ir nudažykite ar nuspalvinkite. Pridėkite guminę juostelę, kad ji laikytųsi ant veido.

b) Darbas grupėje: Pasidarykite asmenukę arba paieškokite tinkamos savo telefono nuotraukų albume. Naudodamiesi piešimo programa nupieškite Nuuttipukki kaukę (pvz., sketch.io) ir uždėkite kaukę ant savo veido naudodamiesi Canva arba panašia programa. Atsisiųskite nuotrauką į kokią nors skaitmeninę platformą (pvz., Padlet) ir po to grupėje bandykite atspėti, kas po kuria kauke slepiasi.

5 TEKSTAS. EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ

„Eglė žalčių karalienė“ yra gerai lietuvių tautosakoje žinoma lietuvių pasaka, giliai įsišaknijusi baltų mitologijoje. Pasakos istorija, struktūra, kompozicija ir įvairūs elementai yra įkvėpti indoeuropiečių mitologijos.

Šioje pasakoje jauna mergina, vardu Eglė, po maudynių su savo dviem seserimis pamato palaidinės rankovėje pasislėpusį žaltį. Netikėtai žaltys prabyla žmogaus balsu ir sutinka palikti jos drabužius tik tuo atveju, jei Eglė pažadės už jo ištekėti. Nepaisant patirto sukrėtimo ir abejonių, Eglė, norėdama atsikratyti įkyraus žalčio, sutinka su šiuo neįprastu pasiūlymu, iki galo nesuprasdama pasekmių.

Jos nuostabai, kai ji atvyksta į pajūrį susitikti su jauniu, Žilvinas pasirodo ne kaip žaltys, o kaip gražus vyras. Jie tris savaites švenčia vestuves, o paskui ilgai ir laimingai gyvena nuostabiuose rūmuose jūros dugne. Eglė pagimdo keturis vaikus – tris sūnus, kuriuos pavadina Ažuolu, Uosiu, Beržu, ir jauniausią dukrą Drebulę.

Laikui bėgant Eglė beveik užmiršta savo gimtinę. Tačiau vyriausiasis sūnus Ažuolas pasiteirauja apie jos tėvus ir paragina aplankyti gimines. Žilvinas primygtinai reikalauja, kad ji pasilikty, ir skiria jai tris, atrodytų, neįmanomas užduotis: suverpti begalinį šilko kuokštą, nudėvėti geležines klumpes ir iškepti pyragą be indų. Padedama žiniuonės, Eglė šias užduotis įveikia, ir Žilvinas leidžia jai su vaikais grįžti namo. Jis atskleidžia jiems paslaptį, kaip prisišaukti jį iš jūros gelmių, bet įspėja, kad niekam kitam to neatskleistų.

Susitikus su šeima, Eglės giminaičiai nenori leisti jai grįžti į jūrą ir nusprendžia nužudyti Žilviną. Jie grasinimais ir smurtu bando išgauti tėvo pakvietimo paslaptį iš sūnų, tačiau jie tyli ir lieka ištikimi. Galiausiai pakvietimo žodžius atskleidžia išsigandusi Eglės duktė.

11 pav. K. Šimonis „Eglė žalčių karalienė“ (1924)

ištėvėre visus likimo smūgius, bet ne paskutinį – tapo egle, žaliuojančia ir žiemą, ir vasarą. Pasakoje akivaizdi ir numerologija, pavyzdžiui, dvylika sūnų, trys dukterys, trys dienos, trys gudrybės, trys savaitės vestuvių puotos, trys sūnūs, devyneri santuokos įžadų metai, trys vyro Eglės duotos užduotys ir devynios aplankymo dienos. Šios pasakos senumą rodo slapsti burtų žodžiai, kuriuos Eglė turėjo ištarti grįžusi iš tėvo namų: „Žilvine, Žilvinėli! / Jei esi gyvas, atplauk pieno puta; / Jei esi miręs, kraujo puta“. Šie kerai išlaikė savo senovinę formą ir suteikia pasakai tikroviškumo.

Visi dvylika Eglės brolių iškviečia Žilviną iš jūros ir tragiškai baigia jo gyvenimą. Šį žiaurų veiksma jie laiko paslapyje nuo savo sesers. Po devynių dienų Eglė grįžta į krantą ir šaukia savo vyrą. Grįžta tik kraujo puta. Sužinojusi apie vyro mirtį, įpykusi ir išduota Eglė savo trapią, išsigandusią dukrą paverčia drebančia drebulėle. Tada ji paverčia savo sūnus tvirtais medžiais – ažuolu, uosiu ir beržu. Galiausiai pati Eglė tampa egle.

Pasakoje ryški paralelė tarp žmonių ir medžių, kuriais jie tapo: trys Eglės sūnūs, nepabūgę dėdžių grasinimų ir smurto, dabar yra stipriausi Lietuvos medžiai (ąžuolas, uosis ir beržas), o silpna mergaitė – amžinai bijanti drebulė. Eglė kantriai

Data: Tai seniausia lietuvių liaudies pasaka, kurią pirmą kartą užrašė ir 1837 m. išleido M. Jasevičius.

Istorijos vieta: Baltijos jūra ir jos pakrantė

12 pav. Baltijos jūra Lietuvoje

A užduotis: Pasakojimo kūrimas pasitelkiant numerologiją

Liaudies pasakoje yra svarbi numerologija, pavyzdžiui, dvylika sūnų, trys dukterys, trys dienos, trys gudrybės, trys savaitės šventės, devyneri santuokos įžadų metai, trys vyro duotos užduotys Eglei ir devynios lankymo dienos.

Instrukcijos: Suorganizuokite numerologinio pasakojimo kūrimo užsiėmimą, kurio metu dalyviai numerologiją panaudotų kaip kūrybinę priemonę. Kiekvienas dalyvis gali sukurti savo trumpą istoriją su numerologiniais elementais ir simbolika. Jie gali į istoriją įpinti skaičių reikšmę ir pažiūrėti, kaip tai veikia veikėjus ir siužetą. Užsiėmimo pabaigoje kiekvienas dalyvis pasidalina savo istorija ir galima surengti diskusiją apie skaičių reikšmę kasdieniame gyvenime.

B užduotis: Liaudies pasakų veikėjų vaizdavimas

Liaudies pasakoje yra penki su medžiais susiję veikėjai: motina Eglė, sūnūs Ažuolas, Uosis ir Beržas ir jauniausioji dukra Drebulė. Užduotis – sukurti personažų ir medžių paveikslus. Tam galima naudoti piešimą, tapybą arba kurti koliažus, kuriuose būtų perteikta kiekvieno personažo – medžio esmė.

Instrukcijos: Kiekvienas turi pasirinkti personažą ir jį atitinkantį medį. Tada pavaizduoti kylančias asociacijas. Tai galima daryti piešiant, tapant arba kuriant koliažą iš internete rastų paveikslėlių. Interpretacijoms perteikti galima naudoti įvairius vaizdus, spalvas ir simbolius. Kai darbai bus baigti, sukvieskite dalyvius kartu aptarti savo kūrinis. Kiekvienas dalyvis gali pristatyti savo vaizdinę kompoziciją, paaiškindamas, kokius meninius sprendimus priėmė ir kaip perteikė veikėjo medžio esmę. Darbams eksponuoti galima įrengti parodos erdvę arba sukurti galimybę dalytis skaitmeniniu formatu.

6 TEKSTAS. NÄKKI – VANDENS DVASIA

Suomija garsėja kaip tūkstančių ežerų šalis, o jei tiksliau, joje yra 168 000 ežerų. Tai, žinoma, reiškia, kad nemokantiems plaukti Suomija ne visada yra saugiausia, nes kasmet nuskęsta nuo 100 iki 150 žmonių. Suomijoje nuolat diskutuojama apie skendimų problemą. Suomijos vyriausybė bandė spręsti ją rengdama įvairias kampanijas ir saugumo gaires, tačiau panašu, kad problema išlieka. Vertinant problemą iš gyventojų skaičiaus perspektyvos, Suomijoje kasmet nuskęsta dvigubai daugiau žmonių nei Švedijoje ir Norvegijoje. Tačiau vyriausybė nėra vienintelė, kuriai tai kelia susirūpinimą. Jau kelis šimtmečius daugelis tėvų Suomijoje bando apsaugoti savo atžalas nuo nuskendimo, pasakodami legendą apie Näkki – būtybę, gyvenančią giliuose vandenyse ir viliojančią žmones, ypač vaikus, nuskęsti.

Priklausomai nuo pasakojimo, yra daugybė skirtingų Näkki aprašymų. Paprastai Näkki vaizduojama kaip žavinga ir draugiška moteris, galinti keisti savo pavidalą, kad atrodytų patraukli kiekvienam. Kitais atvejais Näkki apibūdinama kaip beformis gumulas, kuris gali būti panašus į driežą ar varlę. Be to, kai kuriuose pasakojimuose Näkki vaizduojama kaip milžiniškas moliuskas, kuris gyvena Saimos ežere, esančiame pietryčių Suomijoje, ežerų krašte. Vis dėlto Näkki prigimties apibūdinimas, regis, sutampa visose istorijose, ir Näkki dažniausiai apibūdinamas kaip pikta ir klastinga pabaisa.

Tautosakoje pasakojamos įvairios istorijos, kaip išvaryti Näkki iš vandens. Jį galima išvaryti įmetus į vandenį akmenį, kuris sukels sūkuri, o jame gyvenantis drakonas išgąsdins Näkki. Taip pat

13 pav. Theodor Kittelsen „Vandens dvasia“ (1904)

yra įvairių burtų, kuriais galima atbaidyti Näkki. Vieno burto metu reikia įmesti į vandenį ašmeninį ginklą ir ištarti užkeikimą *hyi näkki huoran poika, ompa mulla rautoo* (Gėda tau, Näkki, kekšės sūnau, aš turiu geležį rankoje). Kitas žinomas būdas išvaryti Näkki – tris kartus papurkšti vandens link kranto ir sakyti *Näkki maalle, minä veteen, älä tule puremaan!* (Näkki į žemę, aš į vandenį, neįkask man!).

Näkki kilmė nėra tiksliai žinoma, nes panašių legendų yra visoje Europoje ir net Suomijoje. Vienas iš pavyzdžių yra Vokietijoje, kur senuose pasakojimuose pasakojama apie Niksą, gyvenantį

Dunojuje ir viliojantį žmones ten nuskęsti. Atrodo, kad kai kas mano, jog Näkki kilęs iš senųjų Suomijos liaudies pasakojimų apie piktają vandens dvasią Vetehinen, o kai kas šią legendą sieja su Näcken (švediškai Näkki) iš skandinavų folkloro.

Data: Legendos atsiradimo laikas nežinomas, tačiau Näkki minimas nuo XIV a. iki šių dienų.

Vietos: Saimos ežeras, ežerai, tvenkiniai, pelkės, upeliai, bet koks vandens telkinys

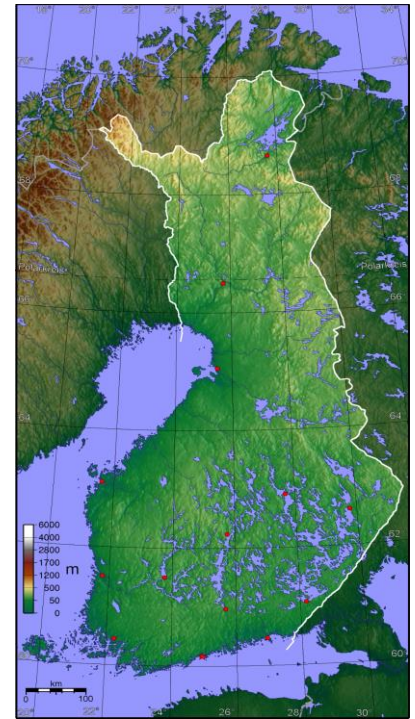
A užduotis: Piktoji vandens dvasia tarp mūsų

Daugelis legendų įvairiose šalyse paprastai turi skirtingus variantus, o pasakojimai apie piktąsias vandens dvasias yra plačiai paplitę visame pasaulyje. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Švedijoje, piktoji vandens dvasia yra beveik tokia pati (Näcken), o kitose šalyse legenda yra apie undines, kurios skandina žmones (pvz., Odisėjos sirenos). Ar jūsų šalyje yra panaši piktoji vandens dvasia? Raskite legendą apie piktąją vandens dvasią savo šalyje ir palyginkite ją su Näkki.

Instrukcijos: Parašykite trumpą piktosios vandens dvasios aprašymą.

Palyginkite legendą su Näkki. Kokie pagrindiniai skirtumai ir panašumai?

Ar ši legenda jums buvo žinoma prieš atliekant užduotį? Ar tėvai pasakojo šią legendą, kad apsaugotų jus nuo ėjimo maudytis be priežiūros, kai buvote maži? Ar ši legenda jus gąsdino? Ar patys ją pasakojate kitiems / savo vaikams?

14 pav. Suomijos žemėlapis

B užduotis: Näkki

Kaip įsivaizduojate, kaip turėtų atrodyti Näkki? Perskaitykite istoriją apie Näkki ir nupieškite piktąją vandens dvasią, pasitelkdami vaizduotę ir istoriją kaip įkvėpimo šaltinį.

Baigę piešinius, palyginkite savo darbus su kitais grupės nariais. Klausimai, kuriais galima remtis:

1. Kokia yra aplinka? Ar piešiniuose ji panaši?
2. Kokia yra spalvinė gama? Ar naudojote panašias, ar skirtingas spalvas?
3. Ar pasirinkote panašų personažą? Kodėl jį pasirinkote?
4. Kokį jausmą sukelia jūsų kūrinys? Ar piešinys gąsdina, ramina, džiugina...?

7 TEKSTAS. OVIDIJUS

Publius Ovidijus Naso, žinomas tiesiog kaip Ovidijus, gimė 43 m. pr. m. e. Sulmonoje. Jis buvo romėnų poetas, vienas pagrindinių lotynų literatūros ir eleginės poezijos atstovų.

Būdamas 12 metų, jis su broliu Liucijumi išvyko į Romą baigti mokslų. Tėvas norėjo, kad jis taptų oratoriumi, tačiau Ovidijus visada jautė didesnę polinkį poezijai. Jis įsitraukė į Mecenatų ratą, susipažino su svarbiausiais to meto poetais: Horacijumi ir Propercijumi. Per trumpą laiką tapo mėgstamiausiu jaunimo ir aukštuomenės sluoksnių poetu. Istoriniu Pax Augustea laikotarpiu Romos papročiai tapo laisvesni, vyravo laisvesnė ir nuolaidesnė moralės samprata, kurią lėmė helenizmo įtaka. Ovidijus atmetė nusistovėjusias ir griežtas senosios Romos visuomenės vertybes, kad atsivertų to meto madoms, stengdamasis patenkinti nepastovų visuomenės skonį. 8 metais po Kristaus Ovidijus pateko į imperatoriaus Augusto nemalonę ir buvo ištremtas į tolimąjį Tomisą (dabar Konstanca, Rumunija). Poetas tremtį sieja su „*carmen et error*“ („eilėraštis ir klaida“), tačiau šis miglotas posakis sudarė palankias sąlygas plisti įvairioms interpretacijoms, iš kurių vienos buvo tikėtinos, kitos – labiau pramanytos. Netgi Tiberijus, 14 m. po Kristaus pakeitęs Augustą, neatleido Ovidijui. Jis mirė vienvietėje savo tremties vietoje, 18 m. po Kristaus.

Garsus yra jo sakiny, esantis ir Sulmonos miesto herbe: *SMPE „Sulmo Mihi Patria Est, gelidus uberrimus undis milia...“ - Mano tėvynė yra Sulmona, kurioje gausu ledinių vandenių...*

Nepaprasto gyvybingumo poetui buvo būdingas polinkis į galantiškumą ir šmaikštumą bei abejingumą politiniam gyvenimui. Apdovanotas nepaprastu talentu, jis yra vienas iš poetų, padariusių didžiausią įtaką Vakarų literatūros istorijai, įkvėpęs kitus garsius rašytojus, kurie ėmėsi jo temų arba mėgdžijo jo stilių: Lukanas, Apulėjus, Dantė Aligjeris, Frančeskas Petrarca, Džovani Bokačas, Liudovikas Ariostas, Viljamas Šekspyras, Džambatista Marinas, Robertas Luisas Stivensonas, Francas Kafka ir Gabrielė D'Anuncijus. Be to, „Metamorfozės“ suteikė begalę idėjų Italijos ir Europos dailininkams bei skulptoriams. Pakanka paminėti Berninio šedevrą „Apolonas ir Dafnė“, puikiai perteikiantį Ovidijaus eilėraščius šia tema. Viduramžiais Ovidijus buvo laikomas ne ką menkesniu už Vergilijų, o visą viduramžių vietinės ir lotyniškosios literatūros laikotarpį taip pat galima laikyti *Ovidijaus renesansu*.

Daugybę jo kūrinių galima lengvai suskirstyti į tris grupes: jaunystės arba meilės, didžiuosius arba brandžiuosius ir tremties kūrinius. Čia pateikiami tik keli iš jų, geriausiai žinomi ir labiausiai vertinami.

„*Metamorfozės*“ (II laikotarpis) yra jo literatūrinis šedevras. Penkiolikoje ši kūrinių sudarančių knygų jis apdainavo jausmų ir kūno formų virsmą bei santykį. Jame pasakojama nuo visatos atsiradimo iki Cezario apoteozės ir Oktaviano Augusto šlovinimo.

Trijose „*Amores*“ (I laikotarpis) knygose, skirtose Korinai, Ovidijus pasakoja meilės istoriją laikydamasis meilės elegijos stiliaus ir taisyklių. Meilę jis suvokia kaip žaidimą, ir ši meilės samprata pateikiama per tradicines nuostatas ir temas.

Trys „*Ars Amatoria*“ (I laikotarpis) knygos, kuriose Ovidijus vaizdžiai perteikia to meto socialinę sistemą, laikomos „lotynų erotinės poezijos šedevru“. Pirmosios dvi knygos skirtos vyrams, jose atitinkamai

15 pav. L. Tagliana „Augusto ištremto Ovidijaus išvykimas“ (1821)

16 pav. Caravaggio „Narcizas“ (1597)

kalbama apie moterų užkariavimą ir viliojimo technikas. Trečiojoje knygoje jis duoda vertingų patarimų moterims.

Data: 43 m. pr. m. e. - 18 m. e.

Su šiuo personažu susiję šie miestai:

Sulmona (gimtasis miestas), Roma (miestas, kuriame jis gyveno), Konstanca (tremties miestas).

Apie Ovidijaus gyvenimą žinoma nedaug. Vieninteliai liudijimai yra paties poeto, parašiusio autobiografinę elegiją „**Tristijos**“ (III laikotarpis), 4-ąjį kūrinį, kuriame pasakoja apie savo poetinę karjerą ir gyvenimo įvykius. Ypač 4.10 poezijai jis priskiria paguodos paskirtį.

A užduotis: Atraskite Ovidijaus „Metamorfozėse“ aprašytų mitų įkvėptus paveikslus

Šia užduotimi siekiama supažindinti su kūriniais ir autoriais, kuriuos įkvėpė Ovidijus.

Ovidijaus „Metamorfozėse“ pasakojama daugiau kaip 250 istorijų apie virsmus. Neabejotinai šis kūrinys buvo atskaitos taškas daugeliui dailininkų ir rašytojų, vaizdavusių šią temą. Visose mitologijose ir senosiose religijose randame istorijų, kuriose žmonės ar daiktai virsta kažkuo kitu. Tikriausiai pati gamta įkvėpė žmogų senovėje kurti šiuos mitus apie veikėjų metamorfozes, kurie iš žmonių virsta nežmogiškomis būtybėmis, kartu išsaugodami savo tapatybę. Taip graikai aiškino augalų, gėlių, keistų ar ypatingų savybių turinčių gyvūnų ar gyvulių kilmę.

- Perskaitykite keletą kūrinys „Metamorfozės“ aprašytų istorijų ir išsirinkite labiausiai jums patinkančią.
- Paieškokite (internete, tekstuose ar popieriniuose dokumentuose) kūrinys, kuriuos įkvėpė istorijoje minimas veikėjas.
- Surinkite vaizdus ir informaciją apie autorių, istorinį laikotarpį, kūrinio ypatybes, vietą, kurioje jis yra, ir parenkite pristatymą (Power Point, Word).

B užduotis: Išverskite iš lotynų kalbos keletą garsių ir paprastų sakinių iš Ovidijaus kūrinių

Šia užduotimi siekiama supažindinti su lotynų kalba.

Kai kurios Ovidijaus frazės, citatos ir aforizmai, esantys daugelyje jo kūrinių, tapo labai populiariūs. Štai keletas pavyzdžių:

Aš negaliu gyventi nei su tavimi, nei be tavęs.	Nec sine te, nec tecum vive possum.
Lašas ištašo akmenį.	Gutta cavat lapidem.
Rezultatas pateisina veiksmus.	Exitus acta probat.

<https://aforisticamente.com/le-frasi-ei-versi-piu-celebri-di-ovidio/>

Pasirinkite frazes, kurios jums labiausiai įsiminė Ovidijaus kūrinuose, ir pabandykite jas išversti. Jei reikia pakartoti lotynų kalbos taisykles arba išmokti ją, galite lankyti įvairaus lygio internetinius kursus internete:

<https://scholalatina.it/scholae-latinae-corsi-di-latino/>, <https://www.latinopratico.it/>

Tuo atveju, jei nemokate lotynų kalbos:

- Apsiribokite tik pasirinktomis, jūsų manymu, reikšmingesnėmis frazėmis ir stenkitės jas įsiminti tiek lotynų, tiek gimtąja kalba.

17 pav. E. Ferrari „Ovidijaus statula – Sulmona“ (1925)

8 TEKSTAS. AZÉNOR

Azénor istorija, siekianti VI a., glaudžiai susijusi su Bretanės miestu. Ji yra mažai žinoma, tačiau skulptūros ir architektūriniai elementai Breste saugo jos atminimą.

18 pav. Grafo Eveno herbas

Įkalino viename iš Bresto pilies bokštų. Jauną moterį pasmerkė sudeginti gyvą, bet kadangi laukėsi, baudmė buvo pakeista. Ją uždarė statinėje ir įmetė į jūrą. Azénor plaukė statinėje ir galiausiai atsidūrė Beauporte, Airijoje. Čia pagimdė sūnų, kurį pavadino Budoc („išgelbėtas iš vandens“ bretonų kalba).

Po kurio laiko pamotė, pajutusi artėjančią mirtį, prisipažino, kad jos kaltinimai buvo melagingi. Azénor tėvas ir vyras išsiruošė ieškoti jaunos moters. Jie išstudijavo jūros sroves ir suprato, kad statinė turėjo nuplaukti į Velsą. Tad nieko nelaukdami išvyko, kirdami jūrą ir įvairius regionus, kol atvyko į Beauportą. Ten grafas Goëlo sutiko berniuką, kuris buvo labai panašus į jį. Tai buvo Budoc, kuris nuvedė jį pas Azénor, tapusią skalbėja. Azénor atleido savo vyrui ir tėvui ir kartu su šeima grįžo į Armoriką.

Budoc paskyrė savo gyvenimą Dievui ir gyveno vienuolynuose, iš pradžių Airijoje, paskui Bretanėje. Viduramžių Bresto pilis, kurioje vyksta dalis Azénor istorijos, XIII a. buvo pastatyta ant galų-romėnų pamatų. Istorijos bėgyje ji buvo ne kartą sutvirtinta, o ją užbaigė garsusis Liudviko XIV karinis architektas Vobanas. Įspūdingą pilies gynybą sudaro ne tik tvirtovė, bet ir daugybė XIII-XVII a. pastatytų bokštų ir bastionų. Šiandien pilį sudaro penki bokštai, iš kurių vienas vis dar vadinamas Azénor vardu.

Grafas Evenas su savo dvariškiais gyveno Bresto pilyje. Jis augino dukrą Azénor, kuri buvo aukšta, graži ir maloni. Suaugusi ji norėjo atsiduoti tik Dievui ir visada atsisakydavo išteketi. Dėl to labai sielojosi jos tėvas, kuris apgailėstavo, kad neturi įpėdinių. Vieną dieną grafas Chunaire de Goëlo, kilmingos bretonų giminės palikuonis, kurio vaivadija buvo Šatelaudrene, už šimto kilometrų nuo Bresto, atvyko prašyti karaliaus dukters rankos. Norėdama įtikti tėvui, bet kartu ir labai susižavėjusi jaunuoliu, Azénor galiausiai sutiko už jo išteketi.

Jaunavedžiai gyveno laimingai, kol Azénor tėvas grafas Evenas tapo našliu. Po kurio laiko jis nusprendė vėl vesti. O antroji žmona, Azénor pamotė, buvo piktavalė. Ji bet kokiomis priemonėmis stengėsi pakenkti savo podukrai. Galiausiai įtikino Azénor vyrą, kad ši buvo jam neištikima.

Įsiutęs grafas Goëlo, manydamas, kad žmona jam padarė gėdą, grąžino Azénor tėvui, kuris ją

Data: VI a., XIII a.

Vietovė: Brestas, Chatelaudrenas,
Beauportas (Airija), Velsas

A užduotis

Legendinė istorija suskirstoma į tiek teksto dalių, kiek yra dalyvių, ir padalinama grupei. Grupė turi atkurti sakinių eiliškumą pagal turimą teksto gabalėlį. Vienu metu dalyvis gali kalbėtis tik su vienu asmeniu.

Pabaigoje perskaitoma originali istorija, o po jos atkurta dalyvių.

19 pav. Bresto pilies Azénor bokštas

B užduotis

Padarykite išskylančią atvirutę, skirtą Azénor istorijai.

Sulenkite popieriaus lapą per pusę ir atvirutės centre padarykite dvi 2-3 cm įpjovas. Išskleiskite popierių iki pusės, tada įpjovimų metu sukurtus skirtukus pastumkite taip, kad jie išsilenktų į kitą pusę. Paskui pasukite lapą horizontaliai ir kairėje jo pusėje nupieškite dekoracijas. Iškirpkite personažus arba nupieštus objektus, remdamiesi Azénor istorija. Prie paveikslėlių pritvirtinkite skirtukus ir priklijuokite juos prie dešinėsios atvirutės pusės.

(Išsamesnes instrukcijas rasite <https://www.wikihow.com/Make-a-Pop-Up-Card>)

9 TEKSTAS. LALLI IR VYSKUPAS HENRIS – GARSIAUSIA ŽMOGŽUDYSTĖS BYLA SUOMIJOJE

Pirmąjį užfiksuotą istorinį įvykį ir garsiausią žmogžudystę Suomijoje įvykdė valstietis iš Kōyliō savivaldybės. Žudiko vardas buvo Lalli ir maždaug 1156 m. jis nužudė Henriką (Suomijos vyskupą) ant ežero, vadinamo Kōyliōnjärvi, ledo. Bent jau tokia yra legenda. Tačiau svarstoma, ar ši garsiausia žmogžudystė Suomijoje yra tikra, ar ne.

Pasak XVII a. legendos, kuri išliko kaip poema, manoma, kad vyskupas Henrikas išvyko į kryžiaus žygį per istorinę Tavastijos provinciją Suomijoje. Legendoje pasakojama, kad jis su savimi vežėsi bendrakeleivį, tačiau, priklausomai nuo pasakojimo ar poemos, pastarasis buvo arba Švedijos karalius (Erikas IX), arba nežinomas vežėjas. Keliaudamas per Tavastiją Henrikas apsilankė Lalli namuose jam nesant ir pasiėmė su savimi maisto, alaus ir šieno. Pasak legendos, jis sumokėjo atlygį už atsargas, tačiau Kerttu (Lali žmona) pasakė Lalli, kad vyskupas paėmė jas prievarta ir nesumokėjęs. Tai įsiutino Lalli, todėl jis su broliais Pentti ir Olavi pasiėmė kirvį ir išvyko susigrumti su vyskupu ir jo bendrakeleiviui, keliaujančiais rogėmis. Kai jie pasivijo keliautojus, Lalli griebėsi kirvio

ir nužudė vyskupą ant Kōyliōnjärvi ledo. Pasakojimuose ir poemose spėjama, kad vyskupas nujautė savo likimą ir paprašė bendrakeleivio pasislėpti, o vėliau su rogėmis išvežti jo kūną ir pastatyti pirmąją Suomijos bažnyčią ten, kur jaučiai turės jėgų jį nugabenti. Šis pažadas buvo ištesėtas, ir pirmoji Suomijos bažnyčia buvo pastatyta Nousiainen savivaldybėje.

Nužudęs vyskupą, Lalli pasiėmė jo mitrą ir žiedą, užsidėjo juos ir išvažiavo namo. Legendoje pateikiamos skirtingos versijos apie tai, kas nutiko po nužudymo. Vienoje versijoje, kuri remiasi 1753 m. kunigo pasakojimais,

pasakojama, kad grįžęs namo Lalli bandė nusiimti mitrą, bet kartu išsirovė visus savo plaukus. Tas pats atsifiko ir su žiedu – kai jis bandė jį nusiimti, šis nuplėšė visą nykštį. Vėliau jį ėmė persekioti pelių ir žiurkių banda, todėl Lalli nubėgo į ežero pakrantę ir įlipo į medį. Graužikai ėmė graužti medžio kamieną ir Lalli teko šokti į ežerą, kur jis nuskendo. Dabar šis ežeras vadinamas Hiirijärvi (Pelės ežeras). Kitoje legendos versijoje pasakojama, kad Lalli nuėmė vyskupo žiedą, nukirsdamas jam pirštą. Dėl to jis pradingo sniege. Kitą vasarą pirštą rado mažas berniukas ir aklasis, ir kai berniukas palietė akląjį pirštu, šis atgavo regėjimą.

Viduramžiais vyskupas Henrikas buvo paskelbtas [Nousiainen bažnyčios](#), [Turku katedros](#) ir [Pyhtää bažnyčios](#) globėju. Jis taip pat laikomas pirmuoju Turku arkivyskupu, seniausios Suomijos vyskupijos įkūrėju, nors ji niekada nevykdė jokios veiklos Turku mieste. Laikui bėgant vyskupas Henrikas tapo ir Suomijos viduramžių bažnyčios simboliu. Iki šių dienų legenda apie vyskupą Henriką tęsiasi ir įvairiomis formomis pastebima visoje Suomijoje. Sausio 19-oji yra oficiali Henriko vardo diena (Heikki, Henrikki, Henri). Pagrindinė katalikų bažnyčia pavadinta [šv. Henriko katedra](#).

20 pav. Albert Edelfelt „Vyskupas Henrikas nužudytas Lalli“ (1877)

Säkylä ir Kokemäki herbuose yra vyskupo Henriko atvaizdas, sukurtas remiantis folkloru. Be to, Köyliönjärvi, kur buvo nužudytas vyskupas Henrikas, yra piligrimystės vieta Suomijoje.

Data: 1156 m. sausio 20 d.

Istorijos vietos: Tavastia, Köyliö, Köyliönjärvi (Köyliö ežeras), Hiirijärvi (Pelės ežeras)

A užduotis: Surepuok istoriją

Folkloras ir istorija apie Lalli pirmiausia remiasi eilėraščiais ir dainomis apie vyskupo Henriko mirtį. Toliau bandysime daryti tą patį, bet šiuolaikiškai.

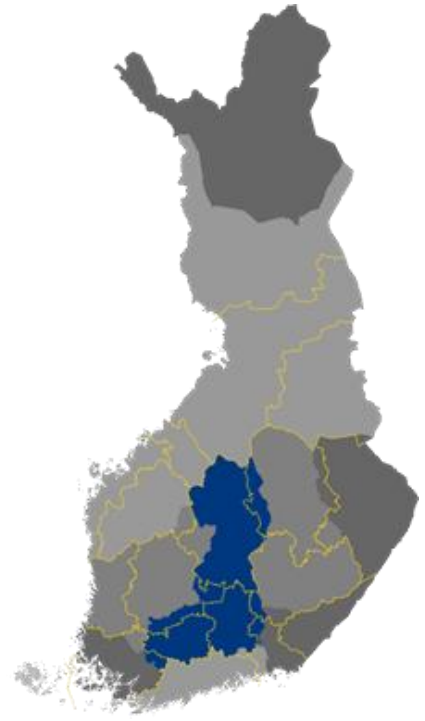
Perskaitykite Lalli istoriją ir parašykite apie ją repo kūrinį, kuris turėtų kūrybiškai apibendrinti istorijos įvykius. Repą galite rašyti vieni kaip istoriją arba rašyti kartu su pora, kurių vienas būtų Lalli, o kitas – vyskupas Henris, taip repą paversdami dialogu.

Parašę repą, pristatykite jį kitiems.

B užduotis: Laikas apmąstymams

Perskaitykite Lalli istoriją ir poroje pagalvokite apie šiuos klausimus.

- Ar manote, kad istorija yra tikra ir Lalli tikrai nužudė vyskupą Henriką ant Köyliönjärvi ledo XII a.? O gal manote, kad ši istorija yra mitas?
- Kaip manote, kodėl ši istorija turi skirtingas interpretacijas?
- Kaip manote, kodėl ši istorija išliko iki šių dienų, nors kiti istoriniai įvykiai Suomijoje iš šio laikotarpio nebuvo užfiksuoti?
- Kaip manote, kodėl taip sunku gauti patikimos informacijos apie XII a. Suomiją? Ar yra faktinės informacijos apie jūsų šalies XII a. ar ankstesnius šimtmečius?
- Kaip manote, ar valdžioje esantys žmonės darė įtaką istorijai apie Lalli ir vyskupą Henriką? Kodėl valdžios žmonės norėtų daryti įtaką šios informacijos pateikimui?

21 pav. Istorinė Tavastijos provincija (mėlyna žemėlapyje dalis)

10 TEKSTAS. PETRAS MORONIETIS – CELESTINAS V

Petras Moronietis (Pietro da Morrone), vėliau popiežius Celestinas V, gimė tarp 1209 m. ir 1215 m. Molizėje, kuklioje valstiečių šeimoje. Jaunystėje kurį laiką gyveno Santa Maria di Faifoli benediktinų vienuolyne, svarbioje Benevento vyskupijos abatijoje. Linkęs į asketizmą, 1239 m. jis pasitraukė į Moronės kalną, esantį virš Sulmonos.

Po studijų Romoje 1241 m. jis dalyvavo įšventinimo į kunigus ceremonijoje ir grįžo į Moronės kalną, kur šiandien stovi Moronės abatija, gyventi labai paprasto gyvenimo.

Valdant popiežiui Urbanui IV, 1264 m. Petras įkūrė ordiną, kuris vėliau tapo žinomas kaip Celestinų vienuolių ordinas. Jame tarnavo benediktinai inkaritai, besilaikantys griežtesnės benediktinų regulos, o jo būstinė buvo įsikūrusi Sant'Onofrio al Morrone ermitaže.

Bėgant metams Petro Moroniečio asketiškas pašaukimas ir atsiribojimas nuo bendravimo su išoriniu pasauliu radikalėjo. Tačiau senatvėje viskas staiga pasikeitė.

1292 m. mirus popiežiui Mikalojui IV, reikėjo išrinkti įpėdinį. Iš pradžių dėl maro epidemijos, o vėliau dėl vidinių konfliktų kardinolų kolegijoje susiklostė tokia padėtis, kad 1294 m. kovą Karolis Anžu nuyko į Perudžą, konklavos būstinę, prašyti išrinkti naują popiežių.

Tokiu būdu naujojo popiežiaus rinkimams buvo pasiūlytas Petras Moronietis, kuris visiems Europos valdovams buvo žinomas kaip asketiška ir mistinė asmenybė. Kadangi Petras nebuvo kardinolas, jo šalininkams teko įveikti didelį pasipriešinimą, kol galiausiai 1294 m. liepos 5 d. jis buvo išrinktas popiežiumi.

Kai 1294 m. rugpjūtį bažnyčios pasiuntiniai nuyko į Moronės kalną pranešti jam šios žinios, jie rado „... seną vyrą, apstulbusį ir abejojančią dėl tokios didelės naujienos...“, vilkintį „... šiurkščią tuniką“. Nors akys buvo pilnos liūdesio dėl žinios apie išrinkimą, tačiau su kančia veide jis pareiškė, kad sutinka. Petras Moronietis atvyko į L'Akvilą jodamas ant asilo, kurį už pavadžio laikė Anžu karalius Karolis II, ir lydimas karališkosios procesijos. 1294 m. rugpjūčio 29 d. Santa Maria di Collemaggio bažnyčioje jis buvo karūnuotas popiežiumi, pasivadinusiu Celestinu V.

Vienas pirmųjų oficialių jo darbų buvo išleisti „Bulla del Perdono“ (visuotiniai atlydai tiems, kurie, atlikę išpažintį ir atgailaudami, rugpjūčio 28-29 d. apsilankė Santa Maria di Collemaggio bažnyčioje). Taip gimė „Perdonanza“ – šventė, kuri iki šiol rengiama L'Akviloje ir kuri atsirado šešeriais metais anksčiau nei 1300 m. įkurta Katalikų Bažnyčia.

Sunkiai sirgdamas ir kūnu, ir dvasia, nes jo prigimčiai toks sunkus vaidmuo buvo tolimas, senasis popiežius sugalvojo atsisakyti pontifikato ir apie tai 1294 m. gruodžio 13 d. pranešė konsistorijai. Jau po vienuolikos dienų popiežiumi buvo išrinktas kardinolas Benedetto Caetani, padėjęs Celestinui V atsistatydinti. Jam suteiktas Bonifacijaus VIII vardas. Baimindamasis priešišku

22 pav. G.C. Bedeschini "Celestinas V" (1613)

proprancūziškų kardinolų schizmos ir siekdamas išvengti pagrobimo, Bonifacas VIII uždarė Petrą į Fumonės tvirtovę Frosinonės provincijoje, kur jis 1296 m. gegužės 19 d. mirė.

23 pav. Collemaggio bazilika

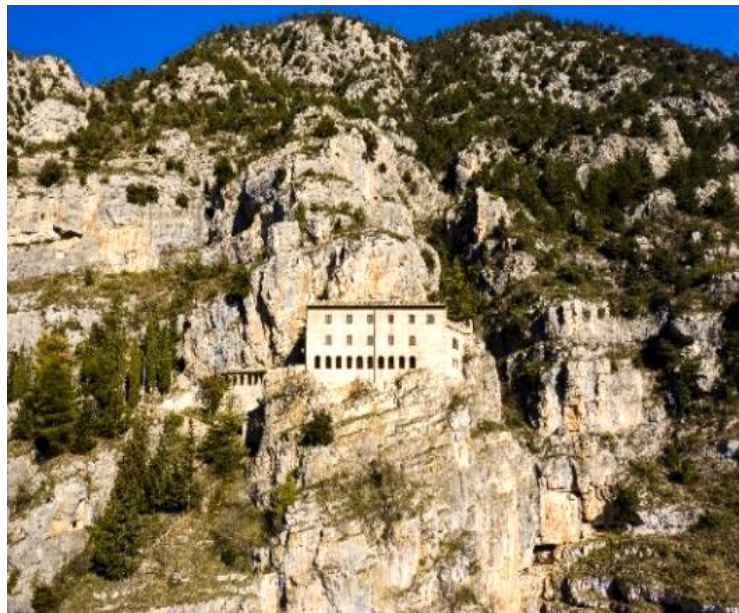
Nuomonės dėl Celestino V atsistatydinimo yra prieštaringos. Keliama hipotezė, kad Bonifacijui VIII oponavęs Dantė Aligjeris „Pragaro“ III kantoje užsiminė apie Celestiną V, pavadindamas jį „... tuo, kuris iš bailumo padarė didįjį atsisakymą...“

1313 m. gegužės 5 d. popiežius Klemensas V kanonizavo Celestiną V; 1317 m. vasarį jo palaikai buvo perkelti į Santa Maria di Collemaggio baziliką L'Akviloje.

Šiandien Petras Moronietis yra garbinamas kaip šventasis, o jam suteiktas šventojo Petro Celestino vardas, kuris švenčiamas gegužės 19 d.

Realios vietos, susijusios su Celestinu V:

1. Monte Morrone – Sant'Onofrio ermitažas (Sulmonos savivaldybė) ir Santo Spirito abatija.
2. L'Akvilos miestas – Santa Maria di Collemaggio bažnyčia.
3. Fumonės uola (Prancūzija)

24 pav. Sant'Onofrio ermitažas

Iš daugybės tekstų apie Celestiną V verta atkreipti dėmesį į **Ignazio Silone knygą „Vargšo krikščionio istorija“ 1968.**

Šiomis dviem užduotimis siekiama atskleisti Celestino V asmenybę viduramžių vienuolijos kontekste.

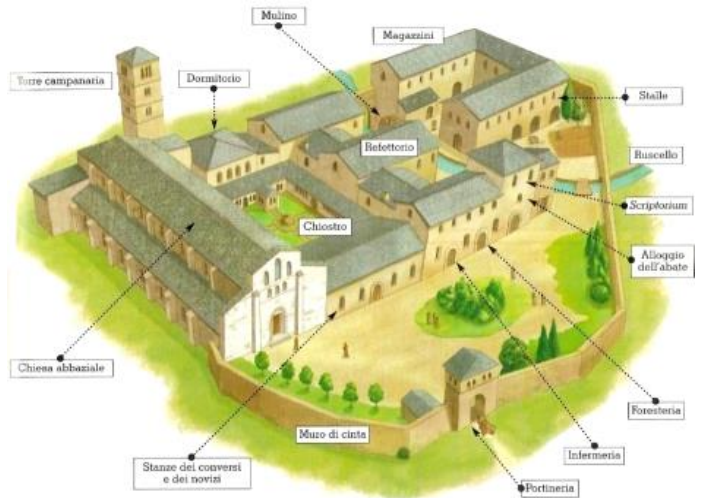
A užduotis: Benediktinų abatijų tyrinėjimas

Visos benediktinų abatijos, tokios kaip Santo Spirito al Morrone, yra išsidėsčiusios aplink vienuolyną ir turi bendrų požymių.

- Paieškokite benediktinų abatijos savo regione, raskite jos planą arba vaizdą iš viršaus.
- Raskite šiuos objektus:
 - a) bažnyčia;
 - b) vienuolynas;
 - c) vienuolių bendrabutis / celės;
 - d) refektoriumas;
 - e) kapitulos namai;
 - f) svečių namai.

Jei norite, galite palyginti dvi skirtingas abatijas ir nustatyti panašumus bei skirtumus.

Savo darbą galite pristatyti naudodami tekstinį failą, skaidres arba vaizdo įrašą.

25 pav. Benediktinų abatijos struktūra

B užduotis: Šventojo Benedikto regulos tyrinėjimas

26 pav. Šventojo Benedikto regulos pradinis lapas

Celestinas V vadovavosi *Šventojo Benedikto ordino regula* (lotyniškai *Regula monachorum* arba *Sancta Regula*), kurią 534 m. padiktavo šventasis Benediktas iš Nursijos. Regula sudaro „Prologas“ ir septyniasdešimt trys „skyriai“.

Ją galite rasti šiose svetainėse:

https://www.ora-et-labora.net/RSB_it.html (italų ir lotynų kalbomis)

<http://www.archive.osb.org/rb/text/toc.html> (anglų kalba).

- Pasirinkite jus dominančią „Prologo“ dalį arba vieną iš skyrių.
- Pakomentuokite jus dominančią Prologo dalį arba skyrių. Jei tekstas ilgas, galite dirbti tik su trumpesne dalimi.
- Tiksliai užrašykite teksto pavadinimą; tada sukurkite lentelę su dviem stulpeliais (pvz., su Word programa): kairėje parašykite originalų tekstą, kuriame paryškinsite „raktinius“ žodžius ir posakius, dešinėje parašykite savo komentarus.
- Galite surengti grupinę diskusiją, galbūt su kitais žmonėmis, kurie atliko panašią užduotį.

11 TEKSTAS. LIETUVOS DIDYSIS KUNIGAİKŠTIS GEDIMINAS

Gediminas (gimė apie 1275 m., valdė 1316–1341 m.) buvo Lietuvos didysis kunigaikštis. Šaltiniuose dažnai vadinamas „lietuvių ir daugelio rusėnų karaliumi“, jis buvo vienas svarbiausių Lietuvos valdovų. Gedimino valdomoje Lietuvoje apsigyveno įvairių tautybių ir tikėjimų žmonės, suklestėjo tiek Rytų Bizantijos, tiek Vakarų Lotynų kultūros tradicijos.

Gediminas buvo talentingas politikas, sumanus diplomatas ir sėkmingas karo vadas, laviravęs tarp popiežiaus, imperatoriaus, Kryžiuočių ordino, Lenkijos ir Maskovijos. Jo laikais Lietuva tapo europinės politikos veikėja.

Gedimino vardu buvo pavadinta nauja valdančioji Lietuvos dinastija – Gedimainaičiai. Jos atstovai (Jogailaičiai) vėliau valdė ne tik Lietuvą, bet ir Lenkijos, Vengrijos ir Bohemijos karalystes (labiausiai į vakarus nutolusį ir didžiausią istorinį Čekijos regioną).

Vilniaus miestas pirmą kartą paminėtas 1323 m. sausio 25 d. Gedimino laiške. Tai buvo pirmasis žinomas rašytiniuose šaltiniuose amžinosios Lietuvos sostinės paminėjimas. Miestas tapo Gedimino ir jo dinastijos kilmės vieta, o Lietuvos sostinėje esanti Vilniaus pilis tapo pagrindine Gedimainaičių-Jogailaičių dinastijos, kurios atstovai įžengė į Europos monarchų sostus, rezidencija. 1323–1324 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas diktavo garsiuosius laiškus, kurie buvo siunčiami popiežiui Jonui XXII, Hanzos sąjungos miestams, pranciškonų ir dominikonų brolijoms, kviesdamas į Vilnių atvykti pirkliaus, amatininkus, valstiečius, riterius ir vienuolius.

Su Gediminu siejama labai įdomi legenda apie Vilniaus įkūrimą:

Vilniaus įkūrimo legenda

Vieną dieną Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas išvyko į medžioklę už dešimties mylių nuo savo tuometinės sostinės Trakų.

Medžioklė buvo sėkminga – kunigaikštis užtikė didžiulį žvėrį, taurą, ir jį užmušė.

Kadangi buvo per vėlu grįžti į Trakus, didysis kunigaikštis Gediminas sustojo Šventaragio slėnyje ir čia pernakuvo. Miegodamas jis susapnavo sapną, kuriame ant kalno stovėjo didžiulis geležinis vilkas ir taip garsiai staugė, kad atrodė, jog jo viduje staugia šimtai vilkų.

Gediminas pabudo iš miego ir pasakė savo žyniui Lizdeikai: „Susapnavau keistą sapną“ ir papasakojo viską, kas nutiko sapne. Lizdeika buvo vyriausiasis pagonių šventikas. Jis pasakė: „Didysis kunigaikšti, geležinis vilkas simbolizuoja pilį ir miestą, kurį tu pastatysi šioje vietoje. Šis miestas bus lietuvių žemių sostinė ir jų valdovų buveinė, o jų darbų šlovė aidės visame pasaulyje“.

Kitą dieną didysis kunigaikštis Gediminas nedelsdamas išsiuntė žmones statyti pilį Šventaragio slėnyje ir dar vieną ant aukšto kalno netoliese. Taip, paklusdamas dievų valiai, Gediminas pastatė miestą ir suteikė jam Vilniaus vardą pagal Vilnios upę.

27 pav. Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas, XVII a. graviūra

Data: XIII-XIV a.

Istorijos vieta: Vilnius, Lietuva

A užduotis: Trumpos pjesės vaidinimas

Surenkite spektaklį pagal legendą. Dalyviai gali sukurti scenarijų, pasiskirstyti vaidmenis ir suvaidinti istoriją apie Geležinį vilką. Šią veiklą galima atlikti individualiai arba grupėmis, suteikiant dalyviams galimybę tyrinėti legendos veikėjus, dialogus ir emocijas.

Instrukcijos: Susipažinkite su legenda apie Geležinį vilką, atkreipkite dėmesį į pagrindinius veikėjus, siužeto aspektus ir svarbius įvykius, kuriuos norėtumėte įtraukti į pjesę. Rašydami scenarijų, pritaikykite Geležinio vilko legendą dialogams ir scenoms. Būkite kūrybingi, tačiau išlaikykite istorijos esmę. Pasiskirstykite vaidmenimis ir paskirkite spektaklio datą bei laiką. Pakvieskite žiūrovus, pavyzdžiui, draugus ar kitus dalyvius, stebėti spektaklio. Vaidinkite ir mėgaukitės patirtimi atgaivinant legendą apie Geležinį vilką scenoje.

28 pav. G. Braun & F. Hogenberg „Vilna Lituaniae Metropolis“ (1572)

B užduotis: Pažintis su Vilniumi

Užduotis – suorganizuoti ekskursiją po Vilnių, kurios metu dalyviai galės aplankyti svarbias su Gediminu susijusias vietas. Taip pat aplankyti istorijoje minimas vietas, pavyzdžiui, Gedimino pilies bokštą, ir pakeliui daugiau sužinoti apie Vilniaus istoriją ir kultūrą.

Instrukcijos:

1. Pradėkite kruopščiai tyrinėdami geriausias lankytinas vietas Vilniuje. Naudokitės Vilniaus žemėlapiu (pvz., Google) ir Vilniaus turizmo informacijos centro (<https://www.govilnius.lt/visit-vilnius/places>) parengta medžiaga.

29 pav. Didžiojo kunigaikščio Gedimino paminklas

2. Sudarykite maršrutą, suplanuokite praktinius kelionės aspektus, pavyzdžiui, laiką ir trukmę.

3. Parenkite mokomąją medžiagą, kurioje pateikiama pagrindinė informacija apie Vilniaus lankytinas vietas, ypač susijusias su Gediminu. Tai galėtų būti brošiūros, lankstinukai ar dalomoji medžiaga su istoriniais faktais, žemėlapiais ir iliustracijomis.

4. Ekskursijos dieną sutikite dalyvius numatytoje susitikimo vietoje. Ekskursiją pradėkite apžvelgdami Gedimino istoriją. Veskite grupę į kiekvieną vietovę, papasakodami įvairius faktus ir dalydamiesi istorijomis. Jei reikia, darykite pertraukas, palikdami laiko klausimams, diskusijoms ir nuotraukoms.

12 TEKSTAS. BARBORA RADVILAITĖ

30 pav. Barbora Radvilaitė (F. Grenier litografija pagal XVI a. vidurio nežinomo dailininko paveikslą Nesvyžiuje, po 1857 m., iš J. K. Vilčinskio Vilniaus albumo)

Barbora Radvilaitė, dar žinoma kaip Barbara Radziwiłł, buvo Lietuvos Didžioji Kunigaikštienė ir Lenkijos karalienė, Žygimanto Augusto II, paskutinio vyriškos lyties Jogailaičių dinastijos monarcho, žmona.

Barbora gimė Vilniuje 1520 arba 1522 m. Ji buvo jauniausia šeimoje. Užaugo Vilniuje, gražiame ir prabangiam tėvų dvare ant Neries kranto. Augdama ji buvo apsupta Vilniaus diduomenės – išsilavinusių ir garsių žmonių. Barbora gavo puikų išsilavinimą, laisvai kalbėjo keliomis kalbomis ir daug skaitė. Jos istorijos, politikos ir geografijos žinios, gebėjimas žaisti šachmatais ir medžioklės įgūdžiai stebino net vyrus. 1536 m. Barbaros tėvas sudarė vedybų sutartį su Goštautų šeima Rodūnėje, pagal kurią ji turėjo ištikėti už Stanislovo Goštauto. Po penkerių metų Barbaros vyras netikėtai mirė, palikęs ją jauna našle.

Barbora buvo dailios figūros, maždaug 162 cm ūgio (vidutinis moterų ūgis buvo 148-154 cm). Ji buvo smulkaus kūno sudėjimo, turėjo nepaprastai ploną liemenį ir gana plačius klubus, todėl jos kūno proporcijos buvo tobulos. Barbora labai mėgo makiažą, lepinosi kvėpalais ir kasdien maudėsi vonioje. Tai stebino žmones, nes tuo metu buvo manoma, kad dažnas maudymasis gali būti

nesveikas. Ji mėgo gražiai ir elegantiškai rengtis. Barbaros Radvilaitės garderobas gniaužė kvapą: suknelės iš brokato, damasko, atlaso ir šilko; liemenės, siuvinėtos aukso ir sidabro siūlais; erminių ir sabalų kailiai; ažūrinės skrybėlės, puoštos rožėmis; Vidurio Europos stiliaus beretės; paaukuotos sidabrinės karūnos; septynių eilių perlų galvos apdangalai ir daugybė kitų dalykų. Gražuolė didikė mėgo žalią, baltą ir ypač raudoną spalvą. Barbora turėjo daugybę žiedų su rubiniais, safyrais, agatais ir perlais, taip pat diademų, auksinių grandinėlių, apyrankių ir laikrodžių... Išliko mėgstamiausias karalienės žiedas – auksinis žiedas su juodu emaliu ir trimis žirnio dydžio brangakmeniais: deimantu, rubinu ir smaragdu. Ji dažnai nešiojo vėrinį iš šešių eilių perlų su rubiniais ir auksinę grandinėlę.

1543 m. Barbaros Radvilaitės žavesys patraukė Lenkijos karalių ir Lietuvos Didįjį Kunigaikštį Žygimantą Augustą II (1520-1572). Judviejų meilė buvo nepaprastai stipri. Apie 1547 m. Žygimantas Augustas ir Barbora slapta susituokė. Jų meilės istorija ir santuoka buvo ypatingas įvykis XVI a. vidurio istorijoje. Valdovas, nepaisydamas viduramžių Europos papročių, įveikė savo tėvų, diduomenės ir visuomenės pasipriešinimą ir iš meilės vedė ne karališkosios šeimos narę.

Kai nebuvo kartu, įsimylėjęliai dažnai susirašinėjo. Laiškuose Žygimantui Augustui Barbora pasakojo apie savo meilę vyrui – nuolat rūpinosi jo sveikata, dėkojo už meilę, prašė nepamiršti jos ir laiškuose siuntė mielų dovanų. Viename iš savo laiškų, rašytų 1547 m. gruodžio mėnesį Dubingiuose, Barbora mylimam vyrui siuntė žiedą ir laikrodį ir prašė jo skirti tik vieną valandą jai prisiminti.

Vyro pastangomis Barbora Radvilaitė 1550 m. buvo karūnuota Lenkijos karaliene. Tačiau netrukus po karūnavimo Barbora sunkiai susirgo ir 1551 m. mirė. Prieš mirtį Barbora išreiškė norą būti palaidota Vilniuje, mieste, kuriame laimingai gyveno su savo vyru Žygimantu Augustu.

Nuo XVIII a. Barboros gyvenimas buvo romantizuojamas kaip tragiškos meilės istorija. Jos istorija užvaldė visuomenės vaizduotę ir įkvėpė daugybę menininkų kurti eilėraščius, pjeses, filmus ir kitus kūrinys. Tai pavertė Barborą Radvilaitę viena garsiausių ir labiausiai pripažintų moterų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos Karalystės istorijoje.

Data: 1520/1522 m. gruodžio 6 d. – 1551 m. gegužės 8 d.

Istorijos vietos:

Vilnius, Lietuva ir Krokuva, Lenkija

A užduotis: Laiškų rašymas

Barbora Radvilaitė garsėjo susirašinėjimu ir savo laiškais su įtakingais to meto veikėjais, tarp jų – vyru, motina ir broliu. Užduotis – parašyti išgalvotą laišką, tarsi būtumėte Barbora Radvilaitė, gilinantys į jos mintis, siekius ir patiriamus iššūkius.

Instrukcijos: Pasidomėkite Barboros Radvilaitės gyvenimu, jos kilme, šeima, santuoka su Žygimantu Augustu ir dalyvavimu politikoje. Šis tyrimas padės suprasti istorinio laikotarpio, kuriuo gyveno Barbora, kontekstą. Nuspręskite, ar laiškas bus formalus, aptariant politinius klausimus, ar intymus, atskleidžiant asmenines mintis ir emocijas, o gal ir viena, ir kita? Užsiėmimo pabaigoje galima surengti skaitymo seansą, kurio metu kiekvienas asmuo savo laišką perskaitys garsiai.

B užduotis: Mados ir kostiumų dizainas

Barbora Radvilaitė garsėjo mados pojūčiu ir prabangiais drabužiais. Surenkite mados ar kostiumų dizaino užsiėmimą, kurio metu dalyviai kurtų drabužius, įkvėptus Renesanso mados tendencijų, ypač atspindinčių Barboros Radvilaitės stilių. Jie gali tyrinėti istorinius drabužius, audinius ir aksesuarus ir pasitelkę kūrybiškumą kurti savo Renesanso įkvėptų drabužių versijas.

Instrukcijos: Tyrinėkite Renesanso madą, ypač daug dėmesio skirdami tuo metu populiariems drabužių, audinių ir aksesuarų stiliams. Galite naudotis įvairiais šaltiniais: knygomis, internetiniais straipsniais, kad pasisemtumėte įkvėpimo ir geriau suprastumėte Renesanso mados tendencijas. Atkreipkite dėmesį į pagrindinius šiam laikotarpiui būdingus elementus, pavyzdžiui, siluetus, iškirptes, rankovių stilių, audinius ir papuošimus. Nupieškite arba sukurkite savo Renesanso įkvėptų drabužių versijas, semdamiesi įkvėpimo iš Barboros Radvilaitės stiliaus. Suorganizuokite madų šou arba pristatymą, kad pademonstruotumėte baigtus Renesanso įkvėptus kostiumus. Pasidalykite, kas įkvėpė sukurti drabužį, ir aptarkite istorinę kostiumų reikšmę.

31 pav. Lenkijos ir Lietuvos žemėlapis po 1569 m. Liublino unijos. Paimta iš „The Cambridge Modern History Atlas“, 1912 m., Londonas: Kembridžo universiteto leidykla.

ŠALTINIAI

- Barbora Radvilaitė Dubingiuose (2023). <<https://dubingjai.info/barbora-radvilaite-dubingiuose>>, žiūrėta 29.5.2023.
- Heikkilä, Mikko K. (2016). Kuka oli Herra Heinäricki? Piispa Henrikin arvoitus [Vyskupo Henriko paslaptis]. Tampere University Press. <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0305-1>>, žiūrėta 25.5.2023.
- Huuhtanen, Anna (2023). Mikä ihmeen nuuttipukki? Nuutinpäivän erikoinen perinne on nykyään monille vieras. [Kas yra Nuuttipukki - blogasis Kalėdų Senelis?] [Kaksplus 1.1.2023.](#), žiūrėta 26.5.2023.
- Il Bestiario D'Italia. Mappa delle creature leggendarie delle nostre regioni (2019) [Italijos bestiariusas. Mūsų regionų legendinių būtybių žemėlapis] <<https://monstermovieitalia.com/2019/02/21/bestiario-italia-mappa-creature-leggendarie-racconti-regioni>>, žiūrėta 27.5.2023.
- Jaakkola, Jalmari (1936). "Vähän Lallista ja Lalloilasta". Satakunta – Kotiseutututkimuksia X [Apie Lalli ir Lalli poelgius. Pagrindinis regiono tyrimas]. <[Helsingin yliopiston Satakuntalainen osakunta.](#)>, žiūrėta 25.5.2023.
- JAV LB Švietimo Taryba (2012). Eglė, žalčių karalienė (Anglų kalba) <https://www.svietimotaryba.org/wp-content/uploads/2017/08/egle_angliskai.pdf>, žiūrėta 25.5.2023.
- Karalius, Gediminas (2023). Gedimino laiškai. – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius.
- Kauno apskrities viešoji biblioteka (2023). Eglė žalčių karalienė XIX amžiuje ir šiandien. <<https://knyga.kvb.lt/lt/daugiau-naujienu/itemlist/tag/M%20Jasevi%C4%8Dius>>, žiūrėta 25.5.2023.
- L' alta quota della Maiella (2023) [Maiella – aukštas kalnas] <<https://www.parcomajella.it/Le-bellezze-di-Maja.htm>>, žiūrėta 28.5.2023.
- Lahola, Marjaana (2018). Etelä-Suomen Sanomat. ESS.fi 8.1.2018 Nuutti vie lauantaina joulun - päivän nimi tulee tanskalaisilta pyhimyksiltä ja nuuttipukkeja liikkuu edelleen [Nuuttipukki užbaigia Yule šventę – paprotys vis dar gyvas]. Etelä-Suomen Sanomat. ESS.fi 8.1.2018 <<https://www.ess.fi/art2428341>>, žiūrėta 26.5.2023.
- Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas (2007). Pasaka „Eglė žalčių karalienė“ I-V tomai.
- Mankinen, Jussi (2022). Myrkykaasuja hönkiviä jättiläiskäärmeitä ja metsässä kirkuvia vainajaolentoja: tällaisia ovat suomalaisen kansanuskon kammutukset [Suomijos mitinės būtybės]. Yle 25.10.2022. <<https://yle.fi/a/3-12666395>>, žiūrėta 26.5.2023.
- Matušakaitė, Marija (2008). Karalienė Barbora ir jos atvaizdai. – Versus Aureus, Vilnius.
- Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės Valdovų rūmai. Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas ir Vilniaus 700 metų jubiliejus. <<http://bareljefai.valdovurumai.lt/lt/bareljefai/i/169>>, žiūrėta 26.5.2023.
- Nikžentaitis, Alvydas (1989). Gediminas. – Vyriausioji enciklopedijų redakcija, Vilnius.
- Onnettomuustutkintakeskus OTKES (2022). <[Ta-pa-tur-mai-set huk-ku-mi-set 2021](#)> [Atsitiktinio paskendimo faktai], žiūrėta 25.5.2023.
- Ovidio: dai consigli sulle strategie d'amore, all'esilio (2020). [Ovidijus: nuo patarimų apie meilės strategijas iki tremties] <<https://lecuriositadisophia.wordpress.com/2020/03/19/ovidio-dai-consigli-sulle-strategie-damore-allesilio>>, žiūrėta 27.5.2023.
- Parco Nazionale d'Abruzzo: ecco la Lista Completa dei Sentieri Turistici (adatti a tutti) tra Natura e Bellezza (2021) [Abrucų nacionalinis parkas: čia pateikiamas išsamus turistinių maršrutų sąrašas (tinka visiems) tarp gamtos ir grožio] <

italia.it/parco-nazionale-dabruzzo-ecco-la-lista-completa-dei-sentieri-turistici-adatti-a-tutti>, žiūrėta 28.5.2023.

- Petrini, Vincezo Lisciani (2023). Publio Ovidio Nasone: vita e poetica. [Publijus Ovidijus Naso: Gyvenimas ir poetika] <<https://www.studenti.it/publio-ovidio-nasone-vita-e-poetica.html>>, žiūrėta 27.5.2023.
- Porthan, Tiina & Porthan, Tero (2022). Suomių mirusiųjų knyga: Dievai, dvasios ir požemių pasaulio būtybės suomių mitologijoje ir folklore. Paskelbta nepriklausomai (2022 m. rugpjūčio 5 d.).
- Pulkkinen, Risto (2014). Suomalainen kansanusko [Suomių liaudies religija]. Helsinki: Gaudeamus, E-book.
- Rantanen, Jari (2004). Turun Sanomat TS.fi 13.1.2024 Naamiokiertue päättää joulun [Ekskursija su kaukėmis baigiasi Kalėdų laikotarpiu] <<https://www.ts.fi/viihde/1073939292>>, žiūrėta 26.5.2023.
- Rete sentieristica (2023) [Parko takai] <<https://www.parcoabruzzo.it/rete-sentieristica.php>>, žiūrėta 28.5.2023.
- Sieppi, Julia (2015). Lepopäivänä ei mennä kalaan – Entisaikojen taruolennot pitivät kansan kurissa [Senų laikų mitinės būtybės valdė žmones]. Yle 16.11.2015. <<https://yle.fi/a/3-8458438>>, žiūrėta 25.5.2023.
- Siuro.info. Veden väki - [entisaajan uskomuksia](#) [Senieji tikėjimai], žiūrėta 25.5.2023.
- Staudinger, Suvi (2019). Suomi, 57 000 – 168 000 järven maa [Tūkstančio ar daugiau ežerų šalis] [blog]. [Maanmittauslaitos \(MML\)](#) 12.7.2019, žiūrėta 26.5.2023.
- Suh.fi [SUH:n](#) ennakkotilastot hukkumisista [Preliminari skendimų statistika], žiūrėta 29.5.2023.
- Suomen etymologinen sanakirja (1992-2000). [Näkki](#) [Etimologinis žodynas], žiūrėta 26.5.2023.
- Un parco di Montagna Affacciato sul Mare (2020) [Kalnų parkas su vaizdu į jūrą] <<https://www.parcomajella.it/Organizza-un-escursione.htm>>, žiūrėta 28.5.2023.
- Väättäinen, Erika (2023). Scandification. Exploring Finnish mythology creatures and [Finnish folklore](#), žiūrėta 25.5.2023.
- Vähäkangas, Kirsti (2003). [Raahenmatkailuoppaat.fi 20.12.2003](#) Hyvä Tuomas joulun tuopi, paha Nuutti pois sen viepi [Gerasis Tuomas atneša Kalėdas, blogasis Knutas jas atima], žiūrėta 26.5.2023.
- Vaitkevičius, Gediminas (2010). Vilniaus įkūrimas. – Lietuvos nacionalinis muziejus, Vilnius.
- Visuotinė lietuvių enciklopedija. Barbora Radvilaitė. <<https://www.vle.lt/straipsnis/barbora-radvilaite>>, žiūrėta 29.5.2023.
- Visuotinė lietuvių enciklopedija. Gediminas. <<https://www.vle.lt/straipsnis/gediminas>>, žiūrėta 26.5.2023.
- Wikiaineisto [Piispa Henrikin surmavirsi](#) [Vyskupo Henriko mirties giesmė], žiūrėta 26.5.2023.
- Wikipedia.fi [Näkki](#), žiūrėta 26.5.2023.
- Wikiquote Suomenkielisiä [sananlaskuja](#) [Suomių patarlės], žiūrėta 26.5.2023.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Projektą įgyvendina:

<https://delartetdautre.com>

LITHUANIAN COUNTRYSIDE
TOURISM ASSOCIATION

<https://www.atostogoskaime.lt>

UNIVERSITY
OF TURKU

<https://www.utu.fi>

<http://www.webpertutti.eu>